

Ministru kabineta
2008.gada 13.oktobra
rīkojums Nr.613

Zemes politikas pamatnostādnes
2008. – 2014.gadam
(Informatīvā daļa)

Rīga, 2008

Saturs:

Ievads.....	4
1. Zemes politikas ietvars	5
1.2. Zemes politikas normatīvā bāze	5
1.3. Zemes politika starptautiskajā kontekstā	7
2. Situācijas raksturojums	9
2.1. Vispārēja informācija	9
2.2. Situācijas apraksts par zemi kā resursu un tā izmantošanu	11
2.2.1. Zemes auglība	11
2.2.2. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošana	11
2.2.3. Zemes izmantošana apbūvei	12
2.2.4. Piekrastes teritorijas izmantošana	13
2.2.5. Zemes izmantošana derīgajiem izrakteniem	14
2.2.6. Zemes izmantošanas plānošana	14
2.2.7. Zemes īpašumu un lietojumu struktūra	14
2.2.8. Tiesības un pienākumi zemes izmantošanā	15
2.3. Situācijas apraksts par zemi kā tiesību objektu	15
2.3.1. Zemes reforma un zemes privatizācija	15
2.3.2. Īpašumu tiesību reģistrācija	16
2.3.3. Tiesību un zemes izmantošanas ierobežojumi	17
2.3.4. Īpašumu atsavināšana	17
2.3.5. Valsts un pašvaldību pirmpirkuma tiesības	18
2.3.6. Zemes informācija	18
2.3.7. Zemes īpašumu robežu uzmērīšana	18
2.3.8. Zemes pārvaldības institucionālā sistēma	19
2.4. Situācijas apraksts par zemi kā vērtības objektu	19
2.4.1. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība	20
2.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļi	20
2.5. Esošās situācijas kopsavilkums	20
3. Problēmu formulējums, kuru risināšanai nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku	22
4. Politikas pamatprincipi	23
5. Politikas mērķis	23
6. Politikas un darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai	24
6.1. Politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai	24
6.2. Darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai	25
6.3. Prognozes 2030. gadam	25
7. Rīcības virzieni politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai	26
8. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldības budžetiem novērtējums	30
9. Turpmākās rīcības plānojums	31
10. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība	33
11. Pamatnostādņu sasaiste ar plānošanas reģionu attīstības programmām un stratēģijās noteiktajām prioritātēm	33

Lietotie saīsinājumi

AiM	Aizsardzības ministrija
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
EM	Ekonomikas ministrija
ES	Eiropas Savienība
ESPON	Eiropas telpiskās plānošanas novērošanas tīkls
FM	Finanšu ministrija
ĪUMEPLS	Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
SM	Satiksmes ministrija
TM	Tieslietu ministrija
VIDM	Vides ministrija
VPM	Vienotais platības maksājums
VZD	Valsts zemes dienests
ZM	Zemkopības ministrija

Ievads

Attiecības starp cilvēku un zemi ir fundamentāls pamats cilvēces eksistencei. Zeme ir ikvienas valsts pastāvēšanas pamatā. Tā tas ir bijis jau gadsimtiem ilgi un vēl jo vairāk to var attiecināt uz mūsdienām, uz modernas tirgus ekonomikas laikmetu, kad arvien plašāk izskan satraukums par zemes trūkumu. Zemes saprātīga izmantošana ir valsts labklājības un ilgtspējīgas attīstības pamats.

Atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada 19.septembra sēdes protokollēmuma (prot.Nr.48,§51) 2.punktam Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai (turpmāk – ministrija) sadarbībā ar Tieslietu ministriju jā sagatavo un līdz 2007.gada 31.decembrim jāiesniedz noteiktā kārtībā Ministru kabinetā „Zemes politikas pamatnostādnes 2008.-2014.gadam” (turpmāk – pamatnostādnes).

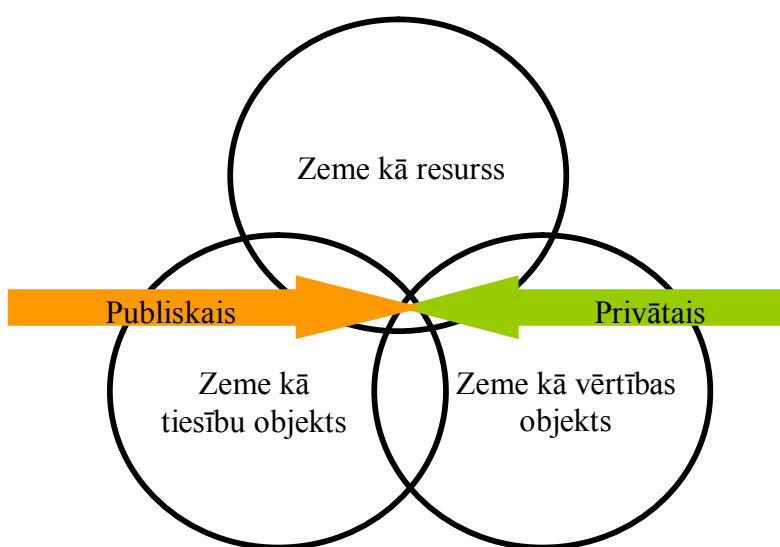
Pamatnostādnes ir vidēja termiņa politikas plānošanas dokuments, kurā saskaņā ar Ministru kabineta 2002.gada 12.marta noteikumiem Nr.111 „Ministru kabineta kārtības rullis” prasībām formulēti zemes politikas mērķi, risināmās problēmas, politikas pamatprincipi un politikas rezultāti, rīcības virzieni politikas mērķu sasniegšanai.

Zemes politika ir politika zemes izmantošanai un aizsardzībai, lai nodrošinātu zemes izmantošanas ilgtspējīgu attīstību.

“**Zeme**” šo pamatnostādņu izpratnē ir jebkura teritorija, virspusē un pazemē, arī teritorija, ko aizņem meži un ūdeņi, ar vai bez uzlabojumiem.

1. Zemes politikas ietvars

Zemes politikas pamatnostādņu kontekstā zeme, galvenokārt, tiek apskatīta 1) kā resurss izmantošanai un attīstībai; 2) kā tiesību objekts un 3) kā vērtības objekts. Minētie zemes politikas aspekti ir savstarpēji cieši saistīti un būtiskas izmaiņas kādā no šiem aspektiem var ietekmēt citus. Tā piemēram, zemes vērtība lielā mērā var ietekmēt zemes izmantošanu un otrādi, teritorijas atļautā izmantošana ietekmē zemes vērtību, vai arī īpašumu tiesību reģistrācija var ietekmēt nekustamā īpašuma nodokļu administrēšanu. Analizējot minētos zemes politikas virzienus, tiek ņemtas vērā publiskās un privātās intereses un vajadzības.

1.attēls.Zemes politikas ietvars

Pamatnostādņēs no zemes kā resursa viedokļa, tiek apskatītas ne tikai zemes kā ražošanas līdzekļa funkcijas, kas sevī ietver zemes izmantošanu un aizsardzību, bet arī zeme kā vieta (telpa) attīstībai, ietverot tās izmantošanu un attīstības plānošanu, apbūvi un ainavas veidošanu. Savukārt, zemes politikas aspekts par zemi kā tiesību objektu tiek analizēts, saistot to ar tiesību reģistrāciju, informācijas par zemi un ar to notiekošajiem procesiem esamību un pieejamību, kā arī zemes politikas realizācijas un pārraudzības institucionālo sistēmu. Šajās pamatnostādņēs zeme tiek apskatīta arī kā nodokļu un vērtību radošs objekts, kas sevī ietver gan nekustamā īpašuma tirgus attīstību, gan nodokļu ietekmi uz zemes izmantošanu.

1.2. Zemes politikas normatīvā bāze

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas zemes politikas realizācija iesākās ar likumu „Par agrāro reformu”, „Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” un „Par zemes reformu pilsētās” pieņemšanu. Zemes politikas mērķis bija īstenot īpašumu reformu un, galvenokārt, tika īstenota kā pasākumu kopums, lai mainītu ar zemi saistītās tiesiskās un ekonomiskās attiecības un nodrošinātu privātās īpašuma tiesības uz zemi. Zemes reformai tuvojoties noslēgumam, vairākos nozaru politikas plānošanas dokumentos ir minēti ar zemes izmantošanu saistīti jautājumi, kā arī ir pieņemti tiesību akti – „Teritorijas plānošanas likums” un Ministru kabineta 2004.gada 19.oktobra noteikumi Nr.883

„Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi” attiecībā uz teritorijas un zemes izmantošanas plānošanu.

Nacionālajā attīstības plānā 2007.-2013. gadam (apstiprināts Ministru kabinetā 2006.gada 4.jūlijā, pieņemot noteikumus Nr.564) ir noteikti valsts izaugsmes priekšnosacījumi un veicamie uzdevumi. Plāna apakšnodaļā ‘Dabas un enerģētisko resursu ilgtspējīga un efektīva izmantošana’ ir ietverti uzdevumi zemes ilgtspējīgas izmantošanai - attīstīt augstākās pievienotās vērtības radīšanu, īpaši mežsaimniecības un lauksaimniecības nozarēs, veicināt atjaunojamo dabas resursu un alternatīvās enerģijas avotu izmantošanu siltumapgādē un enerģijas ražošanā, saglabāt lauksaimniecības zemes lauksaimniecības produkcijas ražošanai, nodrošināt racionālu, vidi saudzējošu un ilgtspējīgu zemes dziļu resursu izmantošanu tautsaimniecībā. Savukārt apakšnodaļā ‘Saprātīgi izmantota un saglabāta dabas vide’ kā risināmie uzdevumi noteikti – veicināt bioloģiskās daudzveidības un aizsargājamo teritoriju saglabāšanu, kā arī sekmēt degradēto teritoriju sanāciju un revītalizāciju.

Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānā 2007.- 2013. gadam (Ministru kabineta 2006.gada 17.oktobra rīkojums Nr.797) izvirzītas prioritātes, lai nodrošinātu lauku dabas resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un lauku dzīves telpas attīstību, kā arī vides un lauku ainavas uzlabošanu. Stratēģijas plānā paredzēts atbalstīt meža ieaudzēšanu lauksaimniecībai, kā arī citiem izmantošanas veidiem nepiemērotās, bet mežsaimniecībai izmantojamās zemēs.

Nacionālajā vides politikas plānā 2004.-2008. gadam (Ministru kabineta 2004.gada 4.februāra rīkojums Nr.81) kā plāna sasniegtie rezultāti minēti racionālas, vidi saudzējošas un ilgtspējīgas zemes dziļu izmantošanas nodrošināšana, vietējo atjaunojamo energoresursu izmantošanas palielināšana, lauksaimniecības resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšana, augsnes piesārņošanas samazināšana, degradācijas un erozijas novēršana, saprātīga zemes apsaimniekošana, izmantojot plānošanas metodes, kā arī bioloģiskās daudzveidības samazināšanās un lauku ainavas degradēšanās novēršana. Plānā tiek paredzēts saglabāt meža bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko funkciju kvalitāti klimata un ūdens režīma regulācijā, kā arī augsnes aizsardzībā, palielināt oglekļa dioksīda piesaisti, atbalstot lauksaimnieciski neizmantoto zemju apmežošanu.

Latvijas Ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes (apstiprinātas ar Ministru kabineta 2002.gada 15.augusta rīkojumu Nr. 436) kā mērķi minēti bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, meža seguma samazināšanas novēršana, lauksaimniecībā izmantojamās zemes, kurās netiek veikta saimnieciskā darbība, apmežošanas veicināšana, racionāla derīgo izrakteņu ieguves veicināšana, kā arī nodrošināt efektīvu lauksaimniecības zemes apsaimniekošanu, ieviešot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, un veicināt tradicionālas lauku ainavas saglabāšanu.

Izstrādātajā Latvijas meža politikā (apstiprināta Ministru kabinetā 1998.gada 28.aprīlī, protokols Nr.22, 44.§) kā galvenie mērķi noteikti - meža un meža zemju ilgtspējīga (nenoplicinoša) apsaimniekošana, nodrošinot esošās meža platības nesamazināšanos, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, kultūrvēsturisko vērtību ainavu aizsardzību un nodrošinot meža nozares ilgtspējīgu attīstību un rentabilitāti, dot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālajā programmā (apstiprināta Ministru kabinetā 2000.gada 16.maijā, protokols Nr.23, 22.§) noteikti šādi stratēģiskie mērķi - veicināt

tradicionālās ainavas struktūras saglabāšanos, nodrošināt dzīvās dabas resursu līdzsvarotu un ilgtspējīgu izmantošanu.

Klimata pārmaiņu samazināšanas programmā 2005.-2010.gadam” (apstiprināta ar Ministru kabineta 2005.gada 6.aprīļa rīkojumu nr.220) tiek uzsvērts, ka klimata pārmaiņu samazināšanas kontekstā vislielākā nozīme ir CO₂ piesaisti veicinošiem pasākumiem: meža un meža zemju ilgtspējīgai apsaimniekošanai, mežaudžu produktivitātes paaugstināšanai un lauksaimniecībā neizmantoto zemju apmežošanai. Programmā kā viens no klimata pārmaiņu samazināšanas līdzekļiem minēta videi draudzīgas lauksaimniecības attīstības un labas lauksaimniecības prakses ieviešanas veicināšana, kas sevī ietver saimnieciskās darbības negatīvās ietekmes uz vidi samazināšanu, dabas pamatresursu – zemes, ūdens, augu, dzīvnieku, lauku ainavas – noplicināšanas, neracionālu izmantošanas novēršanu.

Koncepcijas „Par vienota ģeotelpiskās informācijas portāla izstrādi” (Ministru kabineta 2007.gada 27.novembra rīkojums Nr.737) mērķis ir sagatavot nepieciešamās rīcības politiku ģeotelpiskās informācijas pakalpojumu izveidei un to pieejamībai, izmantojot ģeoportālu. Minētās rīcības ietver: 1) nepieciešamos organizatoriskos un koordinējošos pasākumus ģeotelpiskās informācijas portāla izveidei; 2) pasākumus, lai nodrošinātu dažādos datu formātos radītās informācijas sadarbības nodrošināšanu; 3) darbību aprakstus ģeotelpisko datu pieejamības uzlabošanai elektronisko pakalpojumu nodrošināšanai.

1.3. Zemes politika starptautiskajā kontekstā

Daudzos starptautiskos dokumentos tiek uzsvēta zemes izmantošanas un aizsardzības nozīme. Eiropas Savienības Ilgtspējīgas attīstības stratēģijā kā viens no galvenajiem mērķiem tiek izvirzīts vides aizsardzība, saglabājot zemes spēju atbalstīt dzīvību visā daudzveidībā, ievērojot, ka dabas resursi ir ierobežoti. Uzdevums ir nodrošināt vides aizsardzību un vides uzlabošanu, kā arī veicināt ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, lai likvidētu saikni starp ekonomikas izaugsmi un vides degradāciju. Tas panākams, uzlabojot resursu apsaimniekošanu un tās efektivitāti, kā arī izvairoties no, kā atjaunojamo tā neatjaunojamo dabas resursu, pārmērīgas izmantošanas, apturot bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, stiprinot ilgtspējīgu mežu apsaimniekošanu, turpinot Natura 2000 pilnveidošanu un integrētu ūdens resursu un piekrastes teritorijas apsaimniekošanu.

ANO konvencija „Par cīņu pret pārtuksnešošanu/zemes degradāciju valstīs, kurās novērojami ievērojami sausuma periodi un/vai pārtuksnešošanās, jo īpaši Āfrikā”, kas ir pieņemta 1994.gada 17.jūnijā. Latvija konvencijai pievienojās 2002.gada 21.oktobrī, pieņemot īpašu likumu, kas noteica, ka Latvijas Republikas teritorijā minētā konvencija stājās spēkā 2003.gada 19.janvārī.

Eiropas Komisija 2006.gada 22.septembrī apstiprināja Augsnes aizsardzības tematiskās stratēģijas nostādnes un izstrādāja Eiropas Komisijas direktīvas projektu augsnes aizsardzības jomā „Direktīva ar kuru izveido pamatnostādnes augsnes aizsardzībai un groza direktīvu 2004/35/EC”. Minētajos dokumentos tiek uzsvērts, ka augsnes degradācija ir nopietna problēma visā Eiropā, un pētījumi liecina, ka degradācijas tempi varētu pieaugt. Augsni būtībā var uzskatīt par neatjaunojamu resursu. Jebkurš bojājums augsnes struktūrā bojā arī citus apkārtējās vides elementus un ekosistēmas. Augsnes

degradācijai ir tieša ietekme uz ūdens un gaisa kvalitāti, bioloģisko daudzveidību un klimata pārmaiņām. Tās dēļ var pasliktināties Eiropas iedzīvotāju veselība un tikt apdraudēts pārtikas un dzīvnieku barības nekaitīgums.

Augsnes aizsardzību sekmē dažādas Kopienas politikas jomas, jo īpaši vides (piemēram, gaiss un ūdens) un agro vides politika. Tomēr pašreizējās politikas jomas nebūt neaptver visas augsnes un visus zināmos augsnes apdraudējumus. Izskatījusi dažādas iespējas, Komisija ierosina pieņemt pamatdirektīvu, kā labāko instrumentu, ar ko nodrošināt visaptverošu pieeju augsnes aizsardzībai, vienlaikus pilnībā ievērojot subsidiaritāti un nodrošināt augsnes aizsardzību un ilgtspējīgu izmantošanu. Kā galvenie principi ir norādīti - nepieļaut turpmāku augsnes degradāciju, saglabāt tās funkcijas un atjaunot degradētās augsnes funkcijas. Lai šos mērķus sasniegtu, jāveic pasākumi vietējā, nacionālā un Eiropas līmenī.

Eiropas ainavu konvencija, pieņemta 2000. gada 20. oktobrī Florencē, ir pirmā reģionālā konvencija, kas veltīta tikai jautājumiem par ainavām ar mērķi veicināt ainavu aizsardzību, pārvaldību un plānošanu, kā arī organizēt sadarbību par ainavu jautājumiem Eiropā, saistot ainavu arī ar zemes izmantošanas attīstību. Latvijā šī konvencija stājās spēkā 2007. gada 19. aprīlī, pieņemot likumu „Par Eiropas ainavu konvenciju”. Konvencijā tiek norādīts, ka nepieciešams nodrošināt ilgtspējīgu ainavu attīstību, kas balstīta uz sabalansētām un harmoniskām attiecībām starp sociālajām vajadzībām, saimniecisko darbību un vidi, apzinoties, ka ainavām ir nozīmīga sabiedriskā loma kultūras, ekoloģijas, vides un sociālajā jomā. Konvencijas mērķis ir garantēt dzīves kvalitāti visiem, kā arī nodrošināt ilgtspējīgu attīstību un demokrātijas veicināšanu sabiedrībā.

1.4. Zemes politikas pamatnostādņu izstrādes mērķis

Ņemot vērā zemes kā unikāla resursa lielo nozīmību, to, ka šī resursa izmantošanā pieļauto kļūdu labošanai ir nepieciešams ieguldīt milzīgus resursus un vairāku gadu desmitus, pamatnostādņu mērķis ir definēt valsts politiku zemes izmantošanā un radīt apstākļus zemes iespējami labākai izmantošanai¹ un tās ilgtspējībai.

Augstāk minētie politikas plānošanas dokumenti norāda uz zemes izmantošanas jautājumu skatīšanas sadrumstalotību, lai arī tiek noteikti sasniedzamie mērķi zemes izmantošanā, bet tie ir mērķu skatījums no nozares attīstības viedokļa, piemēram, palielināt meža platības, nodrošināt zemes aizsardzību, utt. Dažos gadījumos nozaru mērķi ir savstarpēji pretrunīgi. Tā kā zemes politika ir saistīta ar vairāku citu nozaru politikām, tad viens no tās uzdevumiem ir nodrošināt dažādu ar zemes izmantošanu saistīto nozaru politiku koordināciju un institucionālo sadarbību. Ministrijām, valsts iestādēm, plānošanas reģioniem, pašvaldībām izstrādājot politikas un attīstības plānošanas dokumentus, ir jānodrošina pamatnostādņēs noteikto mērķu un rīcības virzienu to sasniegšanai ievērošana.

Būtiski ir nodrošināt sabalansētību starp nozaru mērķiem zemju izmantošanā, definēt kopēju valsts stratēģiju zemes izmantošanā, un uzlabot lauksaimniecībā izmantojamās zemes apsaimniekošanu. Zemes politikas pamatnostādņu izstrādes nepieciešamību nosaka arī straujā nekustamā īpašuma tirgus attīstība pēdējos gados, kas rada jaunus nosacījumus zemes kā resursa ilgtspējīgai izmantošanai, ko savukārt ietekmē izveidotā zemes reģistrācijas un tiesību sistēma, kā arī nekustamā īpašuma nodokļa piemērošana, kā arī zemes kā vērtības objekta faktori. Zemes politikā jāņem vērā zemes kopējā ekonomiskā vērtība, ko var izteikt tiešā vai netiešā veidā. Piemēram, ievērojot klimata pārmaiņas un ar

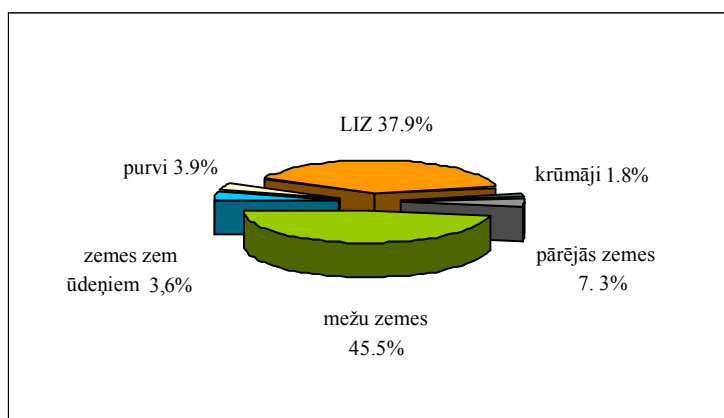
¹ Zemes izmantošana atbilstoši teritorijas plānojumā noteiktajam lietošanas mērķim un ievērojot vietējos (reģionālos) agroklimatiskos apstākļus un priekšrocības.

tām saistītās Eiropas Savienības un globālās politikas, jāmin zemes būtiskā nozīme dabas un atmosfēras procesu līdzsvara saglabāšanā, uzturot līdzsvaru gan oglekļa aprites, gan hidroloģiskajos ciklos, tādējādi mazinot globālās sasilšanas draudus, piesaistot oglekļa dioksīdu, aizsargājot augsni pret eroziju, novēršot lietusgāzu vai pārmērīga sausuma ietekmi. Neidentificējot un nepiemērojoties klimata pārmaiņu radītajiem riskiem, var nākties maksāt ievērojamas kompensācijas gan atsevišķiem tautsaimniecības sektoriem (piemēram, lauksaimniecībā), gan iedzīvotājiem par dabas nodarītajiem postījumiem viņu nekustamajiem īpašumiem, mazinot zemes vērtību un radot ekonomiskus un finansiālus zaudējumus.

2.Situācijas raksturojums

2.1. Vispārēja informācija

Kopējā Latvijas Republikas teritorija aizņem 6,46 milj.ha lielu platību. Pēc Valsts zemes dienesta datiem² (turpmāk- VZD) no kopējās valsts teritorijas pēc zemes lietošanas veidu sadalījuma vislielākās platības aizņem mežu zemes 45,5%, lauksaimniecībā izmantojamās zemes (turpmāk- LIZ) aizņem 37,9%, purvi 3,9%, zemes zem ūdeņiem- 3,7%, krūmāji- 1,8%, ceļi un pagalmi- 3,4% un pārējās zemes - 3,8%.

2.attēls. Valsts teritorijas sadalījums pa zemes lietojumu veidiem

Kopš 1995. gada apmežošanas, aizaugšanas un urbanizācijas rezultātā LIZ platība ir samazinājusies par 1,4%, bet mežu platības īpatsvars oficiāli palielinājies par 0,8%. Atšķirīgi no VZD apkopotajiem datiem ir Zemkopības ministrijas pētījumi - meža monitoringa dati liecina, ka uz 2007.gada sākumu meža platība varētu būt palielinājusies līdz 56 % no kopējās valsts teritorijas. Salīdzinājumam - Eiropas valstīs meža zemes vidēji aizņem 30% teritorijas.

Salīdzinot augstāk minēto informāciju, var secināt, ka galvenās tendences pēdējā gadsimta laikā ir lauksaimniecības zemju platību samazināšanās un meža zemju pieaugums, bet to pieauguma apjoms precīzi nav noteikts, jo dati par zemes lietojumu veidu platībām būtiski atšķiras pēc dažādu iestāžu sagatavotās informācijas.

Pilsētas un pilsētu apbūve aizņem 119 644 ha jeb 1,8% no kopējās valsts teritorijas³, taču pēdējos gados ir vērojama tendence, it sevišķi ap lielajām pilsētām, palielināties apbūves zemju platībām uz lauksaimniecībā izmantojamo zemju rēķina. Kopumā apbūves

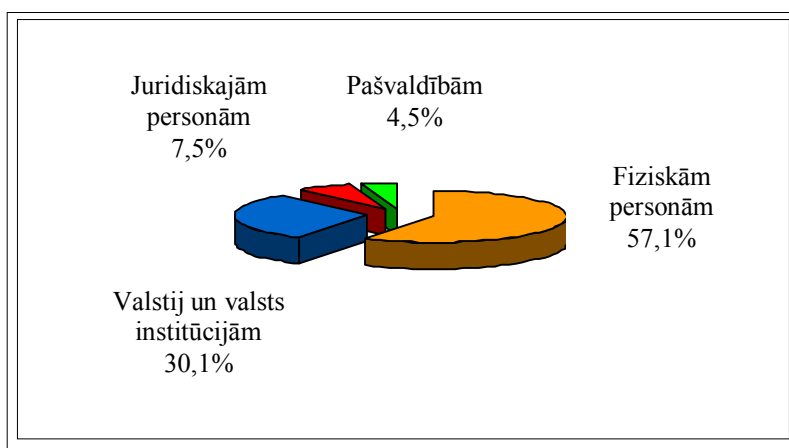
² Latvijas Republikas zemes pārskats uz 2008.gada 1.janvāri

³ Latvijas Republikas zemes pārskats uz 2008.gada 1.janvāri

zemes, ieskaitot satiksmes infrastruktūras un inženiertehnisko objektu apbūvi, aizņem 262 783,7 ha, kas aizņem 4,1 % no valsts teritorijas. Pēdējos gados strauji ir palielinājušies būvniecības apjomi, taču rūpnieciskās tā dzīvojamās platības Latvijā atpaliek no vidējiem Eiropas Savienības rādītājiem, tāpēc prognozē, ka būvniecības apjomi turpinās pieaugt. Palielināsies satiksmes infrastruktūras aizņemtās platības, sakarā ar jaunu daudzjoslu ārsatiksmes autoceļu būvniecību un esošo ceļu rekonstrukciju.

Pēc Latvijas Vides ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras datiem uz 2007.gada 1.maiju no kopējās valsts teritorijas 1 258 tūkst. ha jeb 19,5 % aizņem īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (tai skaitā Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts). Tai skaitā Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas Natura 2000 teritorijas aizņem 76 8124,3 ha jeb 11,9% no Latvijas kopējās teritorijas. Minēto platību īpatsvars citās Eiropas Savienības valstīs variē plašās robežās – no 8,3% Dānijā līdz 22,6 % Spānijā.

Pēc īpašnieka statusa lielāko īpatsvaru veido fiziskajām personām īpašumā un lietošanā esošās zemes platības - 3,68 milj. ha jeb 57,1 % no kopējās valsts platības. Valsts un valsts institūciju īpašumi un lietojumi aizņem 1,94 milj. ha jeb 30,1%, juridisko personu- 7,5% (484 417,8 ha), pašvaldību- 4,5% (286 653,2 ha)⁴. Pašvaldību īpašumā un lietošanā ir salīdzinoši nelielas zemju platības, kas ierobežo to iespējas plānot un nodrošināt pašvaldības publiskās infrastruktūras attīstību, kā arī citu funkciju realizāciju.

3.attēls. Valsts teritorijas sadalījums pēc īpašnieka statusa

Pieaug to platību apjoms, kas pieder citu valstu juridiskajām un fiziskajām personām. Laika periodā no 2002.gada 2.pusgada līdz 2007.gada 1.pusgam šīm personām piederošās zemes platības ir palielinājušās par 116 070,1 ha, kas sastāda 1,8% no valsts kopējās teritorijas. Vislielākais šo personu īpašumā esošo zemju pieaugums ir vērojams Ludzas rajonā, kur šajā laika posmā citu valsts juridiskajām un fiziskajām personām piederošo zemju platību īpatsvars ir pieaudzis par 8,8 %.⁵ Diemžēl valsts reģistru un informāciju sistēmu turētāju rīcībā nav informācijas par citu valstu personām piederošo zemju kopplatību un to īpatsvaru, lai izdarītu secinājumus par šo personu ietekmi zemes izmantošanā.

⁴ Latvijas Republikas zemes pārskats uz 2008.gada 1.janvāri

⁵ Tiesu administrācijas Zemesgrāmatu departamenta dati

2.2. Situācijas apraksts par zemi kā resursu un tā izmantošanu

2.2.1. Zemes auglība

Zemes kvalitāte, klimatiskie apstākļi, zemes gabala atrašanās vieta un infrastruktūras līmenis ir pamata faktori, kas ietekmē zemes izmantošanas veidu, intensitāti, tās piemērotību noteiktas saimnieciskās darbības veikšanai. Latvijā vidējais svērtais zemes kvalitātes novērtējums⁶ ir 38 balles, kas ņemot vērā Latvijas klimatiskos apstākļus, tiek uzskatīts par minimālo auglības līmeni attiecībā uz lauksaimniecībā izmantojamo zemi, lai varētu nodrošināt komerciāli dzīvotspējīgu lauksaimniecību. Augsnes kvalitāte pagastu administratīvo teritoriju griezumā stipri variē un kopumā 57% Latvijas teritorijas augsnes auglības līmenis ir zemāks par 38 ballēm. Salīdzinoši intensīva zemju izmantošana raksturīga valsts centrālajā daļā un atsevišķu rajonu lauku teritorijās (Saldus, Tukuma, Dobeles, Bauskas, Jelgavas un Valmieras rajonos), bet pārsvarā ekstensīva ražošana vai tikai zemi lauksaimnieciskā stāvoklī uzturoša saimniekošana lielākajā daļā valsts teritorijas. Tajos pagastos un pagastu grupās, kur ir zema augsnes auglība, augsts akmeņaino un erozijai pakļauto zemju īpatsvars ir lielāks mežu, krūmu un dabisko zālāju īpatsvars. Savukārt teritorijās (Zemgales reģionā) ar ļoti labu augsnes kvalitāti ir maz mežu, LIZ ir izmantotas un pārsvars ir aramzemei.

Latvijas klimatiskajos apstākļos pastāv vairāki riski augsnes auglības zaudēšanai vai augsnes degradācijai, piemēram, vēja un ūdens erozija, augsnes sablīvēšanās, kā arī organisko vielu saturs samazināšanās, jūras un upes krastu erozija. Lai gan ir pieejami vairāki pētījumi par šiem augsnes degradācijas izpausmes veidiem, tomēr nav pieejami visaptveroši aktuāli dati par augšņu stāvokli un erodēto vai degradēto platību apjomiem. Atsevišķi pētījumi liecina, ka salīdzinot ar 1995. gadu, par 2,7% palielinājušās platības, kurās ir nepietiekams organisko vielu saturs minerālaugsnes. No LIZ platībām 40% ir ar paaugstinātu skābumu, kas nelabvēlīgi ietekmē augsnes auglības un ražotspējas potenciālu. Ir jāņem vērā tas, ka organisko vielu saturs augsnes atjaunojas tikai vairāku gadu desmitu laikā un tam nepieciešami arī ievērojami ieguldījumi.

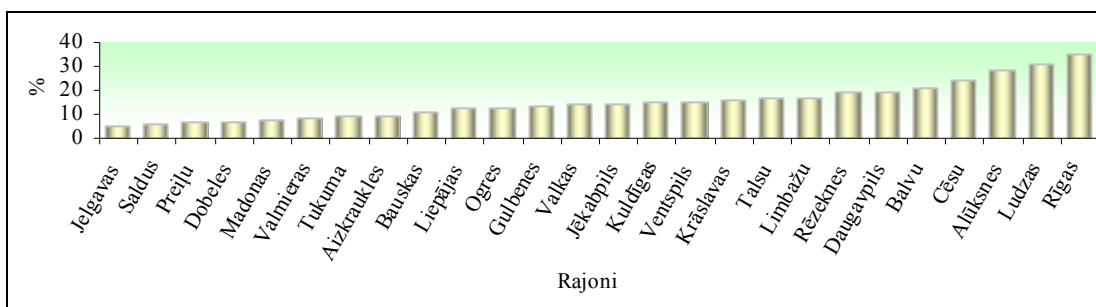
Kā viens no svarīgākajiem zemes ražotspēju ietekmējošiem faktoriem Latvijā, kur nokrišņu daudzums pārsniedz summāro iztvaikošanu, ir augsnes mitrums. Liela daļa lauksaimniecības zemju ir ar augstu gruntsūdens līmeni un ir stipri glejotas, līdz ar to augstas ražas no šīm zemēm var iegūt tās meliorējot. Pēc Zemkopības ministrijas datiem, kopumā meliorācijai būtu pakļaujami 94% no Latvijas LIZ. Tā kā lielākā daļa meliorācijas sistēmu ir būvētas pirms 20-30 gadiem, tās ik gadus arvien vairāk nolietojas un šobrīd ap 15% meliorēto platību nedarbojas projektētajā režīmā. Lielās platībās meliorācijas sistēmas netiek pienācīgi apsaimniekotas un uzturētas kārtībā, kā rezultātā notiek zemju degradācija un pārpurvošanās.

2.2.2. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes izmantošana

Ja Latvijā par problēmu ir uzskatāma neefektīva zemes izmantošana un pārpalikums, tad citās valstīs tiek runāts par izmantojamās zemes trūkumu. Eiropas Komisijas paziņojumā Eiropas Padomei un Eiropas Parlamentam „ES pamatnostādnes zemes politikas izstrādes un reformu procesu atbalstam jaunattīstības valstīs” (COM/2004/0686) tiek uzsvērts, ka „zemes jautājums atkal ir kļuvis aktuāls sakarā ar pieaugošo zemes trūkumu, bažām par konfliktiem saistībā ar zemi, kā arī nabadzību laukos....”

⁶ Zemes kvalitātes novērtējums ir, ievērojot augsnes galvenos raksturojošos faktorus un pazīmes, aprēķināts rādītājs, kas nosaka zemes ražotspēju, kur maksimālais rādītājs ir 100 balles.

Kopumā valstī ir 2,4 milj. ha LIZ. Zemkopības ministrijas sadarbībā ar Latvijas Lauku konsultācijas centra speciālistiem 2005.gadā veiktās LIZ apsekošanas dati liecina, ka valstī vidēji 14,6 % no LIZ netiek izmantota, kas ir par 3,6 % vairāk kā 1995. gadā.

4.attēls. Lauksaimniecībā neizmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme pa rajoniem %

Tas nozīmē, ka arvien vairāk LIZ netiek izmantots saimnieciskajai darbībai. LAD sniegtā informācija par pieteiktajām platībām vienotiem platību maksājumiem liecina, ka no dažāda veida atbalstam pieteiktajām platībām tikai 39% tiek izmantotas lauksaimniecības produkcijas ražošanai.⁷ Neizmantotās lauksaimniecības zemēs zūd augsnes kvalitāte, tās aizaug ar krūmiem, nezālēm un invazīvajām augu sugām, degradējas ainava. Lai gan lauksaimnieciskās darbības zemā intensitāte labvēlīgi iespaido bioloģisko daudzveidību, efekts ir īslaicīgs, jo ar laiku zemēm aizaugot, īpaši aizsargājamas sugas, to dzīvotnes un biotopi izzūdīs.

Kā iemeslus šai situācijai var minēt nenoformulētas valsts intereses teritorijas izmantošanā un informācijas par zemes izmantošanas iespējām trūkumu. Nav izstrādāts nākotnes modelis zemes resursu attīstībai kopumā, ne tikai attiecībā uz LIZ. Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūta veiktie aprēķini liecina, ka, lai nodrošinātu pārtikas produktu ražošanu valsts iekšējam patēriņam, kā arī ES noteiktās lauksaimniecības produktu kvotas, ir nepieciešami tikai 1-1,2 milj. ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes (t.i., aptuveni pusi no to pašreizējās kopējās platības). Tas nozīmē, ka nepieciešams noteikt valsts intereses LIZ platības saglabāšanā un rast risinājumu pārējās platības izmantošanai, jo nākotnē Eiropas Savienības Kopējā lauksaimniecības politika (KLP) netiks vērsta uz lauksaimniecības ražošanas veicināšanu, tās uzdevums būs padarīt lauksaimniecību, līdz ar to arī LIZ izmantošanu par vairāk uz tirgu orientētu nozari. Kā viena no LIZ izmantošanas iespējām ir zemes izmantošana nepārtikas lauksaimniecības produkcijas ražošanā, tai skaitā enerģētisko kultūru audzēšanā.

Plaši popularizēta alternatīva ir lauksaimnieciskai ražošanai neizmantoto LIZ platību apmežošana, kas meža nozarei radītu salīdzinoši lielu resursu bāzi, taču, ja vērtē pārējo tautsaimniecības nozaru ieguvumu, piemēram, tūrisma attīstību reģionos, dzīves telpas kvalitāti un ainavisko vērtību, ir diskutējams jautājums. Mežs jau pašlaik aizņem aptuveni pusi valsts teritorijas, un, aizaugot LIZ samazinās teritorijas ar atklātu, Latvijai raksturīgu mozaīkveida lauku ainavu.

2.2.3. Zemes izmantošana apbūvei

Uzlabojoties ekonomiskajai situācijai un iedzīvotāju maksāspējai, palielinās pieprasījums pēc jauniem mājokļiem. Apmierinot šo pieprasījumu, notiek intensīvs

⁷ Lauksaimniecības zemju ilgtspējīgas izmantošanas attīstības teritoriālo aspektu izvērtējums un rekomendāciju izstrāde zemes izmantošanas politikai, Latvijas Valsts Agrārās ekonomikas institūts, 2006

pašplūsmas urbanizācijas process - pilsētīpa apbūves nekontrolēta izplešanās lauku teritorijā, neplānota un izkliedēta apdzīvoto vietu attīstība, teritorijas attīstās nevienmērīgi. Veidojas nefunkcionējošas apbūvētas teritorijas⁸ bez pietiekamas infrastruktūras un pakalpojumu pieejamības nodrošinājuma. ESPON projektā „Pilsētu-lauku attiecības Eiropā” tiek uzsvērts, ka zemes spekulācija un vāja būvniecības procesu kontrole ir galvenie iemesli pašplūsmas urbanizācijas procesam (urban sprawl) haotiskai izkliedētu apdzīvoto vietu attīstībai. Jauna (galvenokārt ģimeņu māju) apbūve veidojas neplānoti, tam nepiemērotās vietās (tai skaitā riska teritorijās) un bez pietiekama infrastruktūras nodrošinājuma. Vērojama tendence, ka padomju laikos izveidotie dārzkopības un vasarnīcu kooperatīvi pārvēršas par dzīvojamo māju apbūves ciematiem, kuros netiek nodrošināti atbilstoši pievadceļi, ūdens un kanalizācijas sistēmas utt. Vairumā gadījumu apbūves un zemes sadales detālplānojumi tiek sastādīti vienam konkrētam īpašumam, neskatot apkārtējās teritorijas attīstības perspektīvu. Veidojas fragmentāra apbūve. Tas viss neveicina zemes ilgtspējīgu izmantošanu un var radīt draudus videi, kā arī dzīves telpas pasliktināšanos un ekonomiskus zaudējumus, kas saistīti ar transporta, pakalpojumu un citu izdevumu palielināšanos.

Pieaugot apbūves blīvumam, pilsētās un ciemos samazinās publiskās ārtelpas platības un pieejamība. Bez tam zemes privatizācijas rezultātā valstī samazinās arī publiski pieejamā atvērtā telpa. Daudzviet iedzīvotājiem ir liegta iespēja piekļūt publiskiem ūdeņiem, jo nav noteiktas ceļa servitūta tiesības, zemju īpašnieki nenodrošina Civillikumā un Zvejniecības likumā noteikto tauvas joslu ievērošanu.

2.2.4. Piekrastes teritorijas izmantošana

Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekraste ir ekoloģiski jutīga teritorija. Ņemot vērā pēdējos gados pieaugošo vētru skaitu Baltijas jūrā, noskalošanās jeb krasta erozijas process ir vērojams 70% no kopējā jūras krasta garuma.⁹ Lielās platībās piekrastē joprojām ir sastopami šai teritorijai raksturīgi dabas veidojumi - kangaru un vīgu kompleksi, kāpas dažādās attīstības stadijās, stāvkrausti, retas un aizsargājamas sugas, to dzīvotnes un biotopi, kā arī saglabājusies gadsimtu gaitā veidojusies savdabīgā kultūrvide. Šo jutīgo dabas teritoriju tuvākajos gados būtiski var ietekmēt apdzīvoto vietu izplešanās, mājokļu būvniecība (pilsētās), tūrisms, transporta infrastruktūra, ostu attīstība, vēja enerģijas ražošanas intereses, kā arī citas līdzīgas darbības. Šajās teritorijās ir izveidojies konflikts starp paaugstinātu pieprasījumu krasta kāpu aizsargjoslas un tai piegulošo zemju izmantošanu saimnieciskajai darbībai, tajā skaitā apbūvei, un likumdošanā noteiktajiem ierobežojumiem. Piekrastes teritorija šobrīd ir īpaši pieprasīta gan rekreācijas vajadzībām, gan individuālajai apbūvei. Aizsargjoslu likuma vairākkārtēji grozījumi, kas tieši ietekmē zemes izmantošanas iespējas, ir radījuši neizpratni vietējās sabiedrības, zemes īpašnieku un pašvaldību starpā par šo likumu normu piemērošanu. Apsaimniekošanu un iespējamo attīstību aprūtinā arī nesakārtotie īpašumtiesību jautājumi, lai gan Baltijas jūras un Rīgas līča pludmale lielākoties ir valsts īpašums.

Eiropas Komisija ir izstrādājusi rekomendācijas Integrētās piekrastes teritorijas pārvaldībai, kuru mērķis ir panākt līdzsvaru starp vides, ekonomisko, sociālo un kultūras attīstības mērķiem. Latvijai Baltijas jūras un Rīgas līča piekrastei būtu nepieciešams izstrādāt vienotu teritorijas attīstības stratēģiju.

⁸ Teritorija, kurai raksturīga tikai mājokļa funkcija

⁹ Ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas ieteikumi, LLKIC, 2007

2.2.5. Zemes izmantošana derīgajiem izrakteņiem

Latvijā plaši pieejami ir tādi derīgie izrakteņi kā kūdra, smilts un grants, dolomīts un, pazemes ūdens. Zemes politikā šie jautājumi ir skatīti no teritorijas izmantošanas un zemes platību aizsardzības viedokļa. Saglabājoties būvniecības apjomu pieaugumam, palielinās pieprasījums pēc smilts un grants resursiem. Šobrīd nav noteikts cenu regulējums zemes dzīļu resursiem, kas ir viens no veicinošiem faktoriem zemes transformācijas gadījumu skaita un karjeru veidošanās pieaugumam, kā arī būtiski sadārdzina valsts nozīmes infrastruktūras objektu būvniecības izmaksas. Problēma ir neizmantoto karjeru rekultivācija, kas bieži vien netiek veikta, vai tiek veikta daļēji. Arī mazāku karjeru izmantošanas uzsākšana un nepabeigšana ilgā laika periodā ir nesaimnieciska dabas resursu izmantošana.

2.2.6. Zemes izmantošanas plānošana

Atbilstoši Teritorijas plānošanas likumam teritorijas plānošanai ir jānotiek četros teritorijas plānošanas līmeņos - nacionālajā, plānošanas reģiona, rajona pašvaldības un vietējās pašvaldības līmenī. Kā pamatprincips teritorijas attīstības plānošanā ir noteikta interešu saskaņotība - izstrādājot zemāka līmeņa teritorijas plānojumu, ņem vērā spēkā esošo augstāka līmeņa teritorijas plānojumu. Līdz šim minētais princips nav ticis pilnībā ievērots, jo trūkst nacionālā plānojuma. Pašreiz ir uzsākta valsts ilgspējīgas attīstības stratēģijas un telpiskās perspektīvas izstrāde, kas noteiks valsts intereses un prasības teritorijas izmantošanā un attīstībā. Reģionālajai plānošanai ir izveidoti pieci plānošanas reģioni- Kurzemes, Latgales, Rīgas, Vidzemes un Zemgales- un visiem reģioniem ir spēkā esoši plānojumi. Rajona pašvaldības teritorijas plānojumi ir izstrādāti un spēkā esoši 24 no 26 rajonu pašvaldībām, rajona plānojumi būs saistoši līdz rajona padomju likvidācijai 2009. gadā, pēc kuras plānojumus un tā izstrādes materiālus nodos attiecīgajiem plānošanas reģioniem. Vietējās pašvaldībās teritorijas plānojums ir būtiskākais instruments zemes politikas realizācijai vietējā līmenī. Teritorijas plānojumu izstrādā ar perspektīvu vismaz uz 12 gadiem un izdod kā pašvaldības saistošos noteikumus. Uz 2008.gada 30.janvāri teritorijas plānojumi ir izstrādāti un ir spēkā 451 no 525 vietējām pašvaldībām¹⁰.

Pašlaik plānošana nenotiek pēc saskaņotības principa – kad zemāku līmeņa plānojumi ievēro augstāka līmeņa plānojumu vadlīnijas, jo vispirms tika izstrādāti vietējo pašvaldību teritorijas plānojumi, tad rajonu un reģionu, bet nacionāla līmeņa perspektīva joprojām ir izstrādes stadijā. Pašvaldībām trūkst teritorijas plānošanas speciālistu un dažos gadījumos arī kompetences. Bieži tiek pārkāptas plānojumu izstrādes un apstiprināšanas procesuālās prasības. Teritorijas plānošanas sistēma valstī joprojām nefunkcionē pilnvērtīgi.

2.2.7. Zemes īpašumu un lietojumu struktūra

Saimniecību lielumi starp Eiropas valstīm variē ļoti ievērojami, tā piemēram, pēc *Eurostat* datiem Norvēģijas vidējās saimniecības platība ir 32,3 ha, Nīderlandē – 25,6 ha, turpretim Ungārijā tās vidējā platība ir tikai 8 ha, bet 2% no šīm saimniecībām aizņem 70% LIZ platību¹¹.

¹⁰ Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas apkopotā informācija

¹¹ Interreg III, FARLAND, 2007

Latvijā zemes reformas rezultātā ir izveidojusies sadrumstalota īpašumu struktūra. Līdz šim izveidoti 696 549 nekustamie īpašumi un lietojumi, to skaitā ir 305 529 īpašumu, kuru galvenā saimnieciskā darbība ir lauksaimniecība¹². Vidējā vienas saimniecības platība ir 12,9 ha ar vidējo lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību 7,7 ha. Analizējot šo īpašumu struktūru pēc to zemes platības, visvairāk ir līdz 30 ha lielu saimniecību. To skaits ir 278 416 jeb 90 % no kopējā daudzuma. Īpašumu skaits, kuru kopējā platība pārsniedz 100 ha ir tikai 2514, kas aizņem 401 644 tūkst. ha, veidojot 10,3 % lauku saimniecību kopējās platības. Kā redzams, tad lielākā daļa lauku saimniecību ietilpst mazo saimniecību kategorijā, kas būtībā nodarbojas ar produkcijas ražošanu pašapgādes līmenī, vai arī zemes platība tiek izmantota ģimenes mājas uzturēšanai. Tomēr mazām saimniecībām, ja tās nodarbojas ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu, ir grūti konkurēt tirgū, jo trūkst resursu ražošanas modernizācijai un specializācijai, piemērotu tehnoloģiju iegādei. Bez tam konkurētspēju ierobežo augstās ražošanas izmaksas, zināšanu trūkums, Zemes racionālu un efektīvu izmantošanu kavē apstākļi, ka zemi īpašumā ir ieguvuši īpašnieki bez pieredzes zemes apsaimniekošanā un atbilstošas izglītības.

Īpašumu sadrumstalotība kā problēma ir attiecināma arī uz meža zemēm, jo arī meža īpašumu sadrumstalotā struktūra un reālas privāto meža īpašnieku kooperācijas trūkums būtiski ierobežo ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas īstenošanas iespējas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Pēc Valsts meža dienesta datiem uz 2006. gada 1.janvāri izveidojies šāds mežu īpašuma tiesību sadalījums: valstij piederošie meži – 50 %, privāto meža īpašnieku un tiesisko valdītāju pārziņā atrodas 47 %, bet pašvaldības apsaimnieko 3 % no mežu kopējās platības valstī. Privātie meža īpašumi ir relatīvi nelieli – to vidējā platība ir 7,5 ha, 64 % no kopējā īpašumu skaita ir mazāki par 5 ha.

2.2.8. Tiesības un pienākumi zemes izmantošanā

Zemes īpašnieku tiesības un pienākumi ir minēti daudzos likumos: "Par zemes lietošanu un zemes ierīcību", „Lauksaimniecības un lauku attīstības likumā”, Civillikumā, likumā „Par nekustamā īpašuma nodokli”, „Par zemes dzīlēm”, Būvniecības likumā, Meža likumā, Meliorācijas likumā, likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, „Par piesārņojumu”, „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un citos normatīvajos aktos. Tie ir noteikti pēc atšķirīgiem principiem, šodien daudzi likumos minētie pienākumi ir zaudējuši savu aktualitāti. Zemes īpašniekiem sagādā problēmas to izzināšana un savu ar likumu uzlikto pienākumu un tiesību noskaidrošana, tomēr tas neatbrīvo no atbildības, kad tiek konstatēts kāds pārkāpums.

2.3. Situācijas apraksts par zemi kā tiesību objektu

2.3.1. Zemes reforma un zemes privatizācija

Saskaņā ar normatīvajiem aktiem par zemes reformas pabeigšanu, tā uzskatāma par pabeigtu, ja attiecīgās pašvaldības ir izskatījušas visus iesniegumus un pieņēmušas lēmumus par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai iegūšanu īpašumā par samaksu, ir ierādītas vai uzmērītas lietošanā un īpašumā piešķirto zemes gabalu robežas. Pašlaik nevienā pašvaldībā likumā minētie nosacījumi nav izpildīti. No kopējās valsts teritorijas uz 2007.gada 1.septembri vēl joprojām 35,2% ir zemes lietojumi¹³, kuriem nav reģistrētas īpašumtiesības. Zemes lietotājiem nav motivācijas zemi izpirkt īpašumā. Īpašumā noformēto zemju platības pēdējos gados pieaug tikai par 3% gadā, kam par iemeslu ir arī

¹² Latvijas Republikas zemes pārskats uz 2008.gada 1.janvāri

¹³ <http://www.vzd.gov.lv/index.php?s=1&sub=156&rec=749>

nepietiekamie valsts budžeta līdzekļi īpašumu robežu uzmērīšanai bijušajiem zemes īpašniekiem, to pirmās kārtas mantiniekiem un represētajām personām. Arī valsts pārvaldes institūcijas, kuru lietošanā ir nodotas zemes platības, neveic īpašumtiesību sakārtošanu. Valsts un pašvaldību institūcijām īpašumā un lietošanā atrodas 34,5 % no kopējās valsts teritorijas. Tikai 15,1 % no tām ir sakārtotas īpašumtiesības. Nav prognozējams cik ilgā laikā valsts un pašvaldības sakārtos savu īpašumu tiesisko statusu, ja tas notiks līdzšinējos tempos. Kā viens no risinājumiem varētu būt, ka tiktu noteikta atvieglota kārtība atsevišķu valsts zemju reģistrācijai, piemēram, lineāro transporta infrastruktūras objektu reģistrācijai.

Lai arī ir pieņemti grozījumi zemes reformas normatīvajos aktos, kas ir vērsti uz zemes reformas procesa paātrināšanu un pabeigšanu līdz 2010.gadam, var paredzēt, ka tomēr daļa no privātpersonām lietošanā piešķirtajām zemēm netiks privatizētas un pāries valsts vai pašvaldību īpašumā, savukārt šiem lietotājiem saglabāsies zemes nomas tiesības. Gadījumā, ja minētie zemes lietotāji atteiksies no savām lietošanas tiesībām, šīs zemes varētu tikt izmantotas kā maiņas zemes, lai nodrošinātu pašvaldību attīstību, vai arī zemju kompensācijai.

Valsts un pašvaldību zemju privatizācijas gaitā netika ievērotas transporta infrastruktūras perspektīvās attīstības vajadzības. Laikā, kad norisinājās zemes reforma un privatizācija, lielākajai daļai pašvaldību nebija apstiprināti teritorijas attīstības plānojumi, kuros būtu jāatspoguļojas transporta infrastruktūras attīstības virzieniem, un zemes zem perspektīvajiem objektiem tika nodotas privātpašumā bez jebkādiem aprobežojumiem. Nebija ieviests efektīvs mehānisms, kā realizēt valsts intereses teritorijas izmantošanā, zemes privatizācijas procesā un izstrādājot teritorijas plānojumus, jo nebija pieejama informācija par perspektīvo infrastruktūru un valsts nozīmes objektu plānoto atrašanās vietu. Rezultātā jaunu transporta infrastruktūras objektu būvniecība būtiski sadārdzinās dēļ nepieciešamības atsavināt zemi. Lai to novērstu, ir nepieciešams izvērtēt zemju kompensāciju fonda izveidošanu, kas būtu par pamatu zemju maiņas nodrošināšanai, ja tā nepieciešama valsts vai pašvaldību infrastruktūras vai citu objektu attīstībai.

2.3.2. Īpašumu tiesību reģistrācija

Pēc Pasaules Bankas 2006. gadā veiktajiem pētījumiem¹⁴, nekustamā īpašuma reģistrācijai transakciju gadījumos Latvijā nepieciešams laiks līdz 54 dienām. Īpašumu formēšanai un pirmreizējai tiesību reģistrācijai ir nepieciešams vairākkārt ilgāks laiks. Ministru kabinets 2005. gadā apstiprināja „Pasākumu plānu problēmu novēršanai nekustamo īpašumu darījumu jomā”, lai pilnveidotu tiesisko regulējumu un administratīvās procedūras, kas saistītas ar darījumu ar nekustamo īpašumu. Tajā paredzēti pasākumi gan izmaiņām normatīvajā regulējumā, gan klientu apkalpošanas infrastruktūras pārkārtošana, kurā šobrīd iesaistīts gan VZD, gan zemesgrāmatu nodaļas, gan zvērināti notāri. No 2007.gada vidus zemesgrāmatu nodaļas nepieprasa kadastra izziņas personām, kuras veic darījumus jau ar reģistrētu nekustamo īpašumu, bet nepieciešamos datus saņem elektroniski. Lai arī zināms progress šajā jomā ir panākts, tomēr vēl joprojām sarežģītās birokrātiskās procedūras un nepieciešamie ieguldījumi tiesību formēšanai ir iemesls, kas attur nekustamo īpašumu ieguvējus no darījumu reģistrēšanas zemesgrāmatā. Līdz ar to pastāv risks zaudēt uzticamību publiskajiem reģistriem.

¹⁴ Doing business in 2006, Pasaules Banka un Starptautiskā finanšu korporācija, 2006

2.3.3. Tiesību un zemes izmantošanas ierobežojumi

Nekustamo īpašumu izmantošana tiek ierobežota teritorijas plānošanas procesā, kā arī ar īpašiem apgrūtinājumiem, ko nosaka dabas aizsardzības un citu objektu drošības prasības. Šīs prasības noteiktas likumā „Teritorijas plānošanas likums”, likumā „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, likumā „Aizsargjoslu likums” un citos likumos vai tiesību normās noteiktām teritorijām. Šobrīd spēkā esošais „Aizsargjoslu likums” un Ministru kabineta noteikumi par aizsargjoslu noteikšanas kārtību paredz, ka visa veida Aizsargjoslas nosaka teritorijas plānojumos. Tā kā vietējās pašvaldības teritorijas plānojumi ir pašvaldības saistošie noteikumi, kas tiek izstrādāti ar perspektīvu uz 12 gadiem, jebkuras izmaiņas objektu un aizsargjoslu statusā izraisa nepieciešamību grozīt teritorijas plānojumu. Šāda kārtība rada pašvaldībām nesamērīgas administratīvas izmaksas un zemes īpašnieki nesaņem savlaicīgu informāciju par uzliktajiem apgrūtinājumiem, jo teritorijas plānojuma grozījumu izstrādes procedūra aizņem vismaz septiņus mēnešus. Par objektiem, kuriem ir noteiktas aizsargjoslas, netiek maksātas kompensācijas, un zaudējumi ne vienmēr kompensējas ar zemes nodokļa atlaidēm vai ar zemes kadastrālās vērtības samazinājumu. Daudzos gadījumos īpašumu izmantošanas aprobežojumi tiek noteikti resora vai privātas kompānijas interesēs (Latvijas gāze, Latvijas naftas tranzīts), nevienojoties ar zemes īpašnieku. Savukārt zemes vērtības samazinājumi un nodokļu atvieglojumi samazina pašvaldību budžeta ieņēmumus. Aizsargjoslu likums reāli nenodrošina no tā izrietošo uzdevumu izpildi.

Atbilstoši likumam „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” tiek noteiktas šo teritoriju robežas un apgrūtināti nekustamie īpašumi ar saimnieciskās darbības ierobežojumiem, kas norādīti Ministru kabineta 2003.gada 22.jūlija noteikumos Nr.415 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” vai arī individuālajos izmantošanas un aizsardzības noteikumos. Zemes īpašniekiem ir noteiktas tiesības saņemt nodokļu atlaides vai tiesības saņemt atlīdzību par mežsaimnieciskās darbības aprobežojumiem. Bet tā kā liela daļa īpašumu nav reģistrēti zemesgrāmatās, īpašniekiem ir apgrūtināti realizēt savas tiesības.

2.3.4. Īpašumu atsavināšana

Pašlaik normatīvajos aktos noteiktā kārtība nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanai valsts un pašvaldību vajadzībām ir neefektīva, laukietilpīga, nenodrošina tiesiskās paļāvības principu ievērošanu un iesaistīto pušu interešu līdzsvarotu ievērošanu, vienlaikus radot būtiskus šķēršļus valsts un pašvaldību interešu īstenošanai. Nav izstrādāti vienoti vērtēšanas principi, lai noteiktu īpašuma vērtību, kādu kompensē atsavinot nekustamo īpašumu. Satversmes 105.pants uzliek valstij par pienākumu radīt taisnīgu līdzsvaru (samērīgumu) starp sabiedrības un konkrēta īpašnieka interesēm ar nepārprotamā un iepriekš paredzamā procesā noteiktas taisnīgas atlīdzības palīdzību. Latvijas Republikas Satversmes tiesa ir atcēlusi grozījumus likumā „Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskām vajadzībām”, norādot, ka sabiedrības ieguvumam ir jābūt lielākam nekā tam apgrūtinājumam, kas tiek uzlikts nekustamajam īpašumam. Bez tam Eiropas Cilvēktiesību Tiesa ir atzinusi, ka „arī īpašuma atsavināšanas noteikumiem ir jābūt pietiekami viegli pieejamiem, paredzamiem un precīziem”.

2.3.5. Valsts un pašvaldību pirmpirkuma tiesības

Noteiktās pašvaldību pirmpirkuma tiesības un to realizācijas kārtība darījumos ar zemi vairāk sarežģī un traucē, kā veicina brīvu privāttiesisku attiecību veidošanu nekustamo īpašumu darījumu jomā un tiek sarežģīts darījumu veikšanas un īpašumu reģistrācijas process. Tajā pat laikā pašvaldībām šo pirmpirkuma tiesību izmantošana ir apgrūtināta, piemēram, lai apietu pašvaldību pirmpirkuma tiesības, tiek slēgti dāvinājuma līgumi vai īpašums tiek pārdots, pārdodot tā domājamās daļas. Esošais tiesiskais regulējums ir nepilnīgs. Pašvaldībām būtu jāizmanto pirmpirkuma tiesības, ja zemes īpašumi tiek izmantoti kā publiskā zaļā zona pilsētās un blīvi apdzīvotās vietās.

Valsts pirmpirkuma tiesības var izmantot tikai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un zemēm zem valsts nozīmes kultūras un arhitektūras objektiem. Pirmpirkuma tiesības valsts nevar izmantot satiksmes infrastruktūras attīstībai.

2.3.6. Zemes informācija

Informācija par zemi, tiesībām, apgrūtinājumiem, zemes izmantošanu ir sadrumstalota starp dažādiem informācijas sistēmu turētājiem. Vairāki nozīmīgi dati par zemi, piemēram, augšņu kartes, ir pieejami tikai manuālā veidā un nav sistematizēti. Informācija par zemes lietošanas veidiem esošajās informācijas sistēmās strauji noveco, to aktualizācija notiek sporādiski un atbildība par šīs informācijas aktualizāciju ir uzdota zemes īpašniekiem, kas praksē netiek īstenota. Iepriekš minētais un tas, ka apgrūtinātās teritorijas bieži izmainās, piemēram, tiek uzbūvēti jauni apgrūtinājumu radoši objekti, rada problēmas iegūt pilnīgu informāciju par visu uz konkrēto īpašumu attiecošo izmantošanas aprobežojumu esamību vai neesamību. Nav noteikti vienoti principi informācijas par apgrūtinātajām teritorijām, apgrūtinājumus izraisošiem objektiem sagatavošanai un uzkrāšanai, informācijai atšķiras datu formāti, detalizācijas pakāpe, precizitāte u. c., līdz ar to informācijas apmaiņa ir sarežģīta. Nepieciešams izveidot vienotu sistēmu un koordinācijas instrumentus, lai būtu iespējams ērti iegūt visaptverošu informāciju par konkrētu nekustamo īpašumu, tai skaitā par visiem esošajiem īpašuma izmantošanas aprobežojumiem.

2.3.7. Zemes īpašumu robežu uzmērīšana

Realizējot zemes reformu un veicot robežu uzmērīšanu ar dažādām vienkāršotām mērniecības metodēm un ievērojot arī to, ka sākotnēji nebija precīzu kartogrāfisko materiālu un šajos darbos tika iesaistīti speciālisti bez atbilstošas pieredzes mērniecībā, daudzos gadījumos ir vērojama zemes robežu pārklāšanās vai arī izveidojušies brīvi zemes gabali starp diviem pierobežniekiem. Tieši īpašumu robežas ir par pamatu daudziem zemes strīdiem. Izskatot jautājumus par zemes īpašuma tiesību atjaunošanu vai zemes privatizāciju, bieži ir gadījumi, kad nav radītas piekļūšanas iespējas pie no jauna izveidotā nekustamā īpašuma, piekļūšanas problēmas nekustamajiem īpašumiem, tad risina ar ceļa servitūtu noteikšanu, jeb tiesībām izmantot cita īpašumu. Pastāvot konfliktam starp diviem īpašniekiem, šo problēmu var atrisināt tikai tiesas ceļā. Ilgtermiņā problēmas risinājums ir pašvaldības vai privāto ceļu izveidošana, ceļus un ielas vienmēr izdalot kā atsevišķas kadastra vienības.

2.3.8. Zemes pārvaldības institucionālā sistēma

Institucionālā sistēma valstī zemes politikas īstenošanai ir sadrumstalota starp dažādām ar zemes izmantošanu saistītām institūcijām. Valsts zemes politikas izstrāde ir uzdots Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai. Ministrijas pārziņā ir nacionālā, reģionālā un vietējā līmeņa telpiskās plānošanas politikas veidošana, īstenošana un pārraudzība. Finanšu ministrija ir atbildīga par nodokļu politiku, tai skaitā, par nekustamā īpašuma nodokļu politiku, kas lielā mērā ietekmē zemes izmantošanu un nekustamā īpašuma tirgus attīstību. Zemkopības ministrijas pārziņā ir lauksaimniecisko un mežsaimniecisko zemju izmantošana ar mērķi veicināt zemes resursu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un nodrošināt to bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu. Zemkopības ministrija ir lielākais zemes īpašnieks valstī. Vides ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde vides aizsardzības nozarē, kas ietver vides aizsardzību, dabas aizsardzības, dabas resursu saglabāšanas un racionālas izmantošanas, hidrometeoroloģijas un zemes dzīļu izmantošanas apakšnozares. Tieslietu ministrijas pakļautībā esošā Tiesu administrācija nodrošina visu ar nekustamo īpašumu saistīto tiesību reģistrāciju, savukārt Valsts zemes dienests ir atbildīgs par nekustamo īpašumu un ar to saistītās informācijas reģistrāciju nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā, kadastrālo vērtēšanu, kā arī ar vairāku citu informācijas sistēmu uzturēšanu. Aizsardzības ministrijas pārraudzībā esošā Latvijas ģeotelpiskās informācijas aģentūra ir atbildīga par telpiskās pamatinformācijas sagatavošanu visā valsts teritorijā, kas nepieciešama daudzām tautsaimniecības nozarēm, it sevišķi topogrāfiskā informācija mērogos 1: 2000 un 1:10 000. Uz Finanšu ministrijas vārda reģistrēto zemes īpašumu apsaimniekošanu veic šīs ministrijas pārraudzībā esošā valsts akciju sabiedrība “Valsts nekustamie īpašumi”. Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esošā valsts akciju sabiedrība “Privatizācijas aģentūra” nodarbojas ar valsts zemes privatizāciju, savukārt Būvniecības, enerģētikas un mājokļu aģentūra īsteno mājokļu politiku. Satiksmes ministrijas pārraudzībā ir virkne uzņēmumu, kas pārvalda elektropārvades līnijas un elektronisko sakaru sistēmas, kuru darbības nodrošināšana ir saistīta ar citu zemes īpašumu izmantošanu, kā arī ministrijas pārziņā ir perspektīvās transporta infrastruktūras attīstības plānošana. Nozīmīgākā loma zemes politikas īstenošanā un zemes pārvaldībā ir pašvaldībām, jo tās nodrošina zemes reformas īstenošanu, veic teritorijas attīstības plānošanu, nosaka teritorijas perspektīvo izmantošanu. Lai arī zemes politikas realizācijā ir iesaistītas daudzas valsts pārvaldes institūcijas, ir vairākas funkcijas, kas ir palikušas nerealizētas un patreiz nav ne vienas institūcijas pārziņā, piemēram, zemes pārraudzība¹⁵, augšņu kartēšana un kvalitatīvā novērtēšana, līdz ar to nav pieejami aktuāli dati par zemes un augsnes kvalitāti, tas rada problēmas nacionālās nozīmes lauksaimniecības zemju statusa noteikšanā un zemes izmantošanas kontrolē.

2.4. Situācijas apraksts par zemi kā vērtības objektu

Zemes un nekustamā īpašuma vērtību raksturo divi vērtību rādītāji – tirgus vērtība, jeb vērtība, par kuru konkrētais īpašums var tikt pārdots vai pirkt nekustamā īpašuma tirgū, un kadastrālā vērtība, kas tiek noteikta, ievērojot īpašumu raksturojošo informāciju, nodokļu, privatizācijas un citām vajadzībām. Stājoties spēkā Ministru kabineta noteikumiem, kas nosaka jaunu kadastrālo vērtību bāzi 2008.gadam, ar nekustamā īpašuma nodokli apliekamās valsts kopējā zemes kadastrālā vērtība sākot ar 2008.gadu veidos 10,62 miljardi latu, bet ēku un būvju kadastrālā vērtība 5,4 miljardu latu apmērā.

¹⁵ Zemes pārraudzība – informācijas iegūšana par zemes stāvokli, izmantojot esošo informācijas sistēmu datus vai veicot zemes periodisku apsekošanu

2.4.1. Nekustamā īpašuma tirgus attīstība

Katru gadu pieaug darījumu skaits ar nekustamajiem īpašumiem. Vislielākā zemes tirgus aktivitāte ir novērojama pilsētās - nacionālās nozīmes centros un ap tām, un it īpaši Pierīgā. Pēdējos gados ir pieaudzis pieprasījums arī zemēm lauksaimniecības vajadzībām, it sevišķi meliorētiem zemes gabaliem ar lielām platībām (sākot no 50 ha). Zemes cenas ir ļoti atšķirīgas, salīdzinot tās par reģioniem. Bet ir dažas kopīgas iezīmes, kas ietekmē zemes tirgus cenas – lauksaimniecībā izmantojamās zemes tirgus cena lielā mērā ir atkarīga no tās kvalitātes un auglības, bet apbūves zemes cena ir atkarīga no tirgū esošā pieprasījuma, zemes atrašanās vietas un infrastruktūras nodrošinājuma.

Salīdzinot, 2004.gadā no visiem Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētiem kadastra objektiem 14.4% bija iegūti darījumu rezultātā, tad uz 2007.gada 1.janvāri šādu kadastra objektu īpatsvars sasniedza 41,5%. Tas nozīmē, ka gandrīz katrs otrais kadastra objekts ir nonācis nekustamā īpašuma tirgū.

Liela ietekme nekustamā īpašuma tirgū ir ārzemju finanšu investīciju pieplūdumam, kā arī izmaiņām banku kreditēšanas politikā pēdējo gadu laikā. Daudzos gadījumos nekustamie īpašumi tiek pirkti nevis, lai tos izmantotu, bet kā investīcija ar mērķi pelnīt nākotnē uz zemes cenas pieauguma rēķina. Šī zeme netiek apsaimniekota un līdz ar to nenes nekādu labumu sabiedrībai, izņemot to, ka labākajā gadījumā, izmantojot Eiropas Savienības atbalsta maksājumus, tā tiek pļauta, tādā veidā neļaujot zemei aizaugt un saglabājot LIZ platības.

Zemes un nekustamā īpašuma cenu pieaugums nav samērīgs ar vidējiem iedzīvotāju ienākumiem. Iedzīvotājiem (it īpaši lauksaimniekiem) ar vidējiem ienākumiem kļūst problemātiski iegādāties nekustamo īpašumu, tai skaitā iegādāties īpašumā zemi, izmantojot kredītresursus, pārāk augsto maksājumu procentu dēļ.

2.4.2. Nekustamā īpašuma nodokļi

Nekustamā īpašuma nodoklis tiek aprēķināts un piemērots atbilstoši likumam „Par nekustamā īpašuma nodokli”. Līdz šim nodokļa gada likme bija 1,5 % no īpašuma kadastrālās vērtības. Ievērojot to, ka šīs vērtības būtiski pieaugs sākot ar 2008.gadu, ir veikti likuma grozījumi, kas paredz nodokļa likmes samazinājumu un nosaka nekustamā īpašuma nodokļa likmi 1,0% apmērā laika periodam līdz 2010.gada 31.decembrim. Pēc minētā termiņa nodokļa likme veidos 0,4 % no nekustamā īpašuma kadastrālās vērtības. Papildus minētajam likuma grozījumi paredz ierobežot nekustamā īpašuma nodokļa apjoma pieaugumu, nosakot, ka 2008., 2009. un 2010.gadā nekustamā īpašuma nodokļa maksājumi nedrīkst pārsniegt par 25% iepriekšējā taksācijas gadā aprēķināto. Nekustamā īpašuma nodoklis par zemi tiek aprēķināts no zemes kadastrālās vērtības, kas savukārt lielā mērā ir atkarīga no noteiktā zemes lietošanas mērķa.

2.5. Esošās situācijas kopsavilkums

Kopsavilkums par esošo situāciju, kas raksturo zemi Latvijā kā resursu, tiesību un vērtības objektu atspoguļots 1.tabulā.

1.tabula.Esošās situācijas kopsavilkums

Stiprās puses	-Nodefinēta īpašumtiesību sistēma. -Zemes reforma tuvojas noslēgumam, lielākajai daļai zemes platību ir konkrēti īpašnieki un lietotāji. -Lielākai daļai pašvaldību izstrādāti teritorijas plānojumi. -Nekustamā īpašuma tirgus attīstība veicina zemes vērtības pieaugumu. -Lielu mežu resursi. -Dažādi derīgie izrakteņi (kūdra, grants, smilts u.c.) -Salīdzinoši neskarta un tīra vide, saglabāta bioloģiskā daudzveidība, ainaviskums.	-Vidējais zemes kvalitatīvais novērtējums ir 38 balles un izteiktas augsnes kvalitātes teritoriālās atšķirības. -Nav skaidras politikas par turpmāko neizmantoto zemju izmantošanas perspektīvām, nav noteiktas valsts intereses LIZ platību saglabāšanā. -Palielinās platību apjomi ar nepietiekamu organisko vielu saturu augsnēs. -Netiek īstenota zemes pārraudzība. -Zināšanu un motivācijas trūkums zemes resursu apsaimniekošanā. -Lauksaimnieciskās ražošanas attīstību neveicinoša īpašumu struktūra. -Notiek pilsēttipa apbūves izplešanās lauku teritorijās ap pilsētām. -Ierobežota un nestrukturizēta piekļuve informācijai par zemi un darījumiem. - Pašvaldību vājās zināšanas un kapacitāte teritorijas plānošanā. -Vājā sabiedrības izpratne par teritorijas plānošanas lomu, teritorijas plānojumu un grozījumu ilgie izstrādes termiņi	Vājās puses
Iespējas	-Rodas pieprasījums pēc zemes kā resursa dažāda veida izmantošanai un attīstībai. -Lielas neizmantoto zemju platības paver papildus iespējas attīstībai. -Iespējas attīstīt 'alternatīvos' zemes izmantošanas veidus. -Atbalsta maksājumi zemes izmantošanā, tai skaitā bioloģiski vērtīgu zālāju uzturēšanā. -Lauksaimniecībā izmantojamo zemju ierobežotie resursi globālā līmenī.	-Neizmantoto platību aizaugšana. -Augsnes degradācija. -Ainavas degradācija aizaugot neizmantotajām zemēm, t.sk. tās haotiski apbūvējot. - Teritorijas nevienmērīga attīstība. -Atbalsta politika nav saistīta ar pašvaldību teritorijas attīstības plāniem. -Turpinās pašplūsmas urbanizācija -Kļūdainu lēmumu un rīcības politikas izstrāde balstoties uz datiem, kas nav ticami vai aktuāli	Draudi

Zemes reforma tuvojas noslēgumam (normatīvajos aktos noteikts, ka zemes reforma jāpabeidz līdz 2010.gadam) un lielākajai daļai zemes platību ir konkrēti īpašnieki vai lietotāji, kā viens no priekšnoteikumiem zemes izmantošanas attīstībā. Tomēr zemes īpašumu struktūra ir pārāk sadrumstalota un neveicina konkurētspējīgas lauksaimniecības un mežsaimniecības attīstību. Lauksaimniecības konkurētspēju ietekmē arī tas, ka apmēram pusei LIZ platību kvalitatīvais novērtējums ir zem 38 ballēm. Tas ir viens no ietekmējošiem faktoriem lielam neizmantoto LIZ platību īpatsvaram, to veicina arī vājā ekonomiskā un sociālā motivācija, zināšanu trūkums zemes izmantošanā. Ik gadus turpina pieaugt neizmantotās platības, kas pazemina ainavas kvalitāti, mežaudzes, kas veidojas aizaugšanas rezultātā, nav saimnieciski augstvērtīgas. Ir jāplāno vai nākotnē aizaugušās zemes būs vajadzīgas lauksaimniecības vai citiem mērķiem.

Tādas globālās tendences kā nepieciešamība pēc alternatīvās enerģijas, klimatisko apstākļu maiņa un lauksaimniecībā izmantojamo zemju platību sarukšana citviet jau ietekmē zemes izmantošanu Latvijā. Šobrīd neizmantotās zemes ir papildus iespēja attīstībai nākotnē. Valstij attīstības nodrošināšanai pietiek LIZ zemes un cita veida (mežs, derīgie izraktenī) resursi, taču to izmantošanas efektivitāte ir zema. Jāpilnveido teritorijas attīstības plānošanas sistēma, mērķtiecīgāk izmantojot dažāda veida finanšu instrumentus (nodokļi, atbalsta politika), palielinot īpašnieku zināšanas ilgtspējīgā zemes izmantošanā un aizsardzībā. Zemes izmantošanai perspektīvā, ir jāievēro pieprasījuma pieaugums pēc pārtikas produktiem pasaulē, nepieciešamība pēc alternatīviem enerģijas ieguves avotiem. Veicinošs faktors, zemes izmantošanas efektivitātes paaugstināšanā, ir mērķtiecīga pārtikas pārstrādes uzņēmumu veidošana Latvijas reģionos.

Attīstoties ekonomikai un līdz ar to nekustamā īpašuma tirgum, rodas lielāks pieprasījums pēc zemes. Tas ceļ zemes vērtību gan no resursa, piemēram, lai zemi izmantotu apbūvei, gan finanšu viedokļa, piemēram, kā nodrošinājums apgrozāmo līdzekļu iegūšanai. Tomēr straujā tirgus attīstība līdz šim samazināja zemes pieejamību, kā arī veicināja apbūves nekontrolētu izplešanos piepilsētu teritorijās uz neizmantoto LIZ rēķina.

Zemes izmantošanā ir jāsabalansē pieprasījums pēc dažāda veida attīstības teritorijām, veicinot neizmantoto zemju iekļaušanu saimnieciskajā apritē..

3. Problēmu formulējums, kuru risināšanai nepieciešams īstenot noteiktu valdības politiku

Analizējot esošo situāciju zemes izmantošanā un ar to saistītajās jomās, kas skar īpašumu tiesības un nekustamā īpašuma tirgus attīstību, ir identificēti šādi problēmu bloki:

- 1) zemes un dabas resursu neefektīva izmantošana, saskaņotas zemes izmantošanas politikas trūkums;
- 2) teritorijas plānošanas dokumentu izstrāde un ieviešana vietējā līmenī notiek bez kopējas telpiskās attīstības stratēģijas, kas balstīta uz ilgtspējīgas attīstības principiem. Valstī trūkst kvalificētu teritorijas plānotāju;
- 3) turpinās zemes degradācija;
- 4) piepilsētu teritoriju urbanizācija uz meža un lauksaimniecības zemju rēķina – kā rezultātā veidojas dispersi izvietoti nelieli ciemi un haotiska individuālā lauku tipa apbūve ar vāji attīstītu infrastruktūru, sliktas kvalitātes piebraucamajiem ceļiem;
- 5) ir sadrumstalota īpašumu struktūra;
- 6) laika un finanšu resursu ietilpīga nekustamā īpašuma formēšana un tiesību reģistrācija;

- 7) zemes reformas ieilgušais process un īpašumu reģistrācijas lēnā gaita;
- 8) pretrunas starp publiskajām un privātajām interesēm, pretrunas starp aizsardzību un izmantošanu/attīstību;
- 9) informācijas un zināšanu trūkums par ar zemi notiekošajiem procesiem valsts un pašvaldību līmenī;
- 10) nepietiekoša un nestrukturizēta informācijas pieejamības pakalpojumi dažādām ar zemes izmantošanu saistītām interešu grupām.

4. Politikas pamatprincipi

Valsts zemes politikas izstrādē un realizācijā tiek ievēroti šādi politikas pamatprincipi:

- 1) **ilgtspējības princips** – esošajām un nākamajām paaudzēm nodrošināt kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, kā arī dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu;
- 2) **efektivitātes princips** – zemes labāka izmantošana, ievērojot katras konkrētas vietas raksturīgos ekonomiskos un agroklimatiskos apstākļus;
- 3) **interešu saskaņotības princips** – zemes politikā tiek saskaņotas sabiedrības un privātpersonu intereses un novērsti šo interešu konflikti;
- 4) **kompensējošās subsidiaritātes princips** – tiesības apgrūtināt nekustamo īpašumu vai ierobežot tā izmantošanu, ja tas nepieciešams valsts un sabiedrības vajadzībām, kompensējot zaudējumus;
- 5) **piesardzības princips** - ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību;
- 6) **saskaņotības un koordinācijas princips** – izstrādājot zemes politiku, tiek ievērotas citu nozaru politiku nostādnes attiecībā uz zemes izmantošanu. Zemes politika paredz, ka savukārt nozaru politikas attiecībā uz zemes izmantošanu balstīsies, ievērojot zemes politikas pamatnostādnes.

5. Politikas mērķis

Ņemot vērā situāciju zemes izmantošanā un ar to saistītajās jomās, ievērojot attīstības tendences un iespēju novērtējumu, tiek noteikts sekojošs politikas mērķis:

Zemes politikas mērķis ir nodrošināt zemes kā unikāla dabas resursa ilgtspējīgu¹⁶ izmantošanu.

Šī noteiktā mērķa izpildi var panākt, nodrošinot uzdevumu izpildi atbilstoši zemes politikā apskatāmajām jomām, tas ir: nodrošinot racionālu un efektīvu zemes izmantošanu, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus, izveidojot efektīvu un stabilu tiesisko, informatīvo un ekonomisko vidi ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai.

¹⁶ Ilgtspējīga attīstība nozīmē, ka pašreizējās paaudzes vajadzības jāapmierina, neapdraudot iespējas nākamām paaudzēm nodrošināt savas vajadzības; Eiropas Savienības Ilgtspējīgas attīstības stratēģija, 2006.

6. Politikas un darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai

6.1. Politikas rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai

Politikas rezultāti	Rezultatīvie rādītāji	2008	2009	2010	2014
1. Samazinās lauksaimniecībā izmantojamo zemju neizmantošanās platības	Neizmanto LIZ platības, % no valsts teritorijas	14,6	14	8	5
2. Uzlabojas zemes izmantošana un tās atbilstība sociālekonomiskajiem un agroklimatiskajiem nosacījumiem, ilgtspējīgas attīstības stratēģijai, kā arī visu līmeņu teritorijas plānojumam.	- LIZ, % no kopējās valsts teritorijas	37,9	37,5	37	37
	Meža zemes platība, % no kopējās valsts teritorijas	45,5	46	47	48
	Krūmāju, purvu, zem ūdeņiem un pārējo zemju platības, % no kopējās valsts teritorijas	16,6	16,5	16	15
	Pilsētu un apbūves zemes platība, % no kopējās valsts teritorijas	4,1	4,3	4,4	5
3. Ievērojot attīstības tendences, nodrošināta nacionālas nozīmes sevišķi vērtīgu lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamo zemju saglabāšana iespējami lielākā apjomā	Nacionālas nozīmes lauksaimniecības zemes (izņemot lauksaimniecības polderus), % atbilstoši stāvoklim uz 2007.gadu	100	95	95	95
4. Saglabāta zemes auglība	1 ha LIZ vidējais kvalitatīvais novērtējums ballēs	38	38	38	38
5. Atjaunojas vides kvalitāte degradētajās teritorijās	Degradēto teritoriju platību apjoms, % atbilstoši stāvoklim uz 2009.gadu	100	100	100	95
6. Jauna pilsētīpa apbūve pēc iespējas tiek koncentrēta esošajās apdzīvotajās vietās pilsētās un ciemos	Izveidoti jauni apbūves ciemati jaunā vietā	90	20	15	10
7. Uzmērītas nekustamo īpašumu robežas	Uzmērītas un noteiktas nekustamo īpašumu robežas (% no kopējā zemes īpašumu skaita)	70	95	98	99,5

8. Saglabājas bioloģiski daudzveidīgas vides teritorijas	Īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, % no kopējās valsts teritorijas (ieskaitot Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu)	19,5	19,5	19,5	19,5

6.2. Darbības rezultāti un rezultatīvie rādītāji to sasniegšanai

Darbības rezultāti	Rezultatīvie rādītāji	2008	2009	2010	2014
1. Nodrošināta politikas mērķu sasniegšanai nepieciešamo normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu izstrāde	Izstrādāti normatīvie akti	-	4	1	-
	Izstrādāti politikas plānošanas dokumenti	1	8	3	2
2. Vienkārša un ērta īpašumu tiesību reģistrācija	Īpašumu tiesību reģistrācijai nepieciešamais laiks (dienās)	54	54	45	11
	Īpašumu tiesību reģistrācijai nepieciešamo procedūru skaits	7	7	5	3
3. Tiek pabeigta nekustamo īpašumu (tai skaitā valsts un pašvaldību) tiesību reģistrācija	Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā reģistrētā teritorija, % no kopējās valsts teritorijas	99	99,5	99,5	99,9
	Zemesgrāmatās reģistrētas nekustamā īpašuma tiesības, % no valsts teritorijas	65	80	80	95

6.3. Prognozes 2030.gadam

Turpmākajās desmitgadēs Latvija saskarsies ar virkni globālu pārmaiņu, no kurām svarīgākās būs zinātnes un tehnoloģiju attīstības procesa tempu pieaugums, kā arī dabas resursu relatīvo cenu izmaiņas.¹⁷

Zemes politikas ieviešanas rezultātā un ievērojot ekonomiskās un attīstības tendences, tai skaitā globālā skatījumā, kā arī veiktos pētījumus par zemes izmantošanas attīstību Eiropā, ir izstrādāta prognoze - ilgtermiņa scenārijs zemes izmantošanas attīstībai Latvijas apstākļos. Tuvāko desmitu gadu laikā pieaugs pieprasījums pēc lauksaimniecībā

¹⁷ Nākotne sākas šobrīd; Hansabankas skatījums uz Latvijas ilgtermiņa attīstības plānošanu, 2007.

izmantojamām zemēm, ko izsauks izmaiņas klimatiskajos apstākļos citos pasaules reģionos un pieaugošais pieprasījums pēc pārtikas produktiem. Līdz ar to līdz minimumam samazināsies neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības. Atsevišķu zemju platību neizmantošanai būs īslaicīgs raksturs. Lielākajā daļā no platībām tiks audzēta lauksaimnieciskā produkcija. Daļā lauksaimniecībā izmantojamās zemes platībās tiks audzētas enerģētiskās kultūras, citas mazāk auglīgās platības tiks saglabātas neaizaugušas, lai nodrošinātu dabas ainaviskās vērtības. Līdz ar to netiek prognozēts būtisks lauksaimniecībā izmantojamās zemes platību samazinājums, salīdzinot ar situāciju 2007.gada beigās.

Ievērojot Meža politikas nostādnes, netiek paredzēta īpaša meža zemju platību samazināšanās, bet tiek prognozēts šo zemju platību neliels pieaugums. Mežu apsaimniekošana notiks sabalansēti, rūpējoties par ilgtspējīgu resursu izmantošanu un ievērojot vides aizsardzības prasības.

Tiek prognozēts, ka saglabāsies pašreizējais apjoms 19,5 % no kopējās teritorijas, ko aizņem īpaši aizsargājamās dabas teritorijas (tai skaitā Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāts). Turpināsies Natura 2000 - Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju sistēmas optimizēšana.

Attīstoties reģioniem, pieaugot dzīves kvalitātei, uzlabojoties infrastruktūras un pakalpojumu attīstībai, apstāsies iedzīvotāju iekšējā migrācija no laukiem uz pilsētām, tā vietā iedzīvotāji izvēlēsies dzīvot laukos. Tuvāko desmit gadu laikā, ievērojot vērtību principu nozīmes pieaugumu iedzīvotājos, būs vērojams lauku atjaunošanās process un lauku vides attīstība. Ņemot vērā arī to, ka patreiz dzīvojamā platība vidēji uz vienu iedzīvotāju ir 25,7 m², kas lielā mērā atpaliek no vidējiem Eiropas valstu rādītājiem (~ 40 m²), kā arī ievērojot to, ka attīstīsies ātrsatiksmes daudzjoslu autoceļu celtniecība, var prognozēt, ka attīstoties būvniecībai palielināsies apbūves zemju platības.

2.tabula. Valsts teritorijas sadalījums zemes lietošanas veidos un tā prognozes (procentos no kopējās teritorijas)

Situācija 2007.gadā	Situācija 2030.gadā
Lauksaimniecībā izmantojamās zemes – 38 %	Lauksaimniecībā izmantojamās zemes - 35 %;
Meža zemes – 55 %	Meža zemes – 56 % ;
Pilsētu un apbūves zemes – 4,1 %	Apbūves zemes – 7 %;
Krūmāji, purvi, zem ūdeņiem pārējo zemju platības – 13,1 %	Pārējās zemes (krūmi, purvi, zem ūdeņiem, u.c.) – 12 %.
No LIZ platības netiek izmantots - 14,6 %	No LIZ platības netiek izmantots – 1 %

7. Rīcības virzieni politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai

7.1. Mērķis - nodrošināt racionālu un efektīvu zemes izmantošanu, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus.

Rīcības politika – saglabāt lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības tādā apjomā, kas nodrošinātu pārtikas produktu ražošanu iekšējam patēriņam un eksportam, kā arī nodrošinātu nepieciešamās platības arvien pieaugošajam pieprasījumam tehnisko kultūru produkcijas ražošanai (LIZ 35% no valsts kopējās teritorijas). Veicināt zemes iespējami labāko izmantošanu, kas atbilstu teritorijas plānojumā noteiktajam izmantošanas mērķim,

kā arī vietējiem agroklīmatiskajiem un ekonomiskajiem apstākļiem. Lauksaimniecībā izmantojamo zemju platībās, kuras patreiz netiek izmantotas un to auglība nav piemērota lauksaimnieciskai ražošanai, pieļaut to apmežošanu, maksimāli apmežojot līdz 56% no valsts teritorijas. Kā vērtību saglabāt Latvijai raksturīgo mozaikveida kultūrainavu. Neizmantotajās LIZ platībās, kas ir piemērotas lauksaimnieciskai ražošanai, panākt zemes īpašnieku pienākumu izpildi zemju izmantošanā, veikt labas saimniekošanas prakses popularizēšanu zemes īpašnieku un lietotāju vidū. Samazināt neizmantoto LIZ platības līdz 5% no LIZ kopplatības, ilgtermiņā līdz 1%. Nodrošināt zemes aizsardzību, nepieļaut jaunu degradēto teritoriju rašanos, veicināt esošo teritoriju revitalizāciju. Saglabāt īpaši aizsargājamo dabas teritorijas prognozējamā apjomā - 19,5% no kopējās valsts teritorijas. Turpināt Natura 2000- Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju sistēmas pilnveidošanu. Izveidot ilgtspējīgu apdzīvojuma struktūru, kas veicinātu policentrisku attīstību un sadarbību. Nepieļaut jaunu ciemu¹⁸ veidošanos, bez atbilstoša infrastruktūras un pakalpojumu nodrošinājuma. Esošās apdzīvotās vietās veicināt dzīves vides kvalitātes uzlabošanu. Sakārtot teritorijas plānošanas sistēmu un palielināt pašvaldību kapacitāti šajā jomā.

Rīcības virzieni racionālas un efektīvas zemes izmantošanas, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus, nodrošināšanai:

7.1.1. Daudzveidīgas zemes apsaimniekošana attīstības un neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju izmantošanas nodrošināšana:

- a) sasaistot atbalsta politiku atbilstoši plānošanas reģionu attīstības plānošanas dokumentiem un attīstības perspektīvajiem virzieniem. Reģionu plānojumos noteiktajām prioritātēm ir jābūt par pamatu platībmaksājumu izmaksāšanai nodrošinot īpašu labvēlību konkrētam atbalsta pasākumam atbilstoši reģiona teritorijas plānojumam.¹⁹ Lauksaimniecības atbalsta politikai ir jāņem vērā reģionālā specifika, tāpēc lemjot par finansējuma sadali, ir jābalstās uz reģiona izvirzītajām prioritātēm konkrētajās teritorijās.
- b) veicinot no telpiskās attīstības un sociālekonomisko apstākļu viedokļa pamatotu pilsētu-lauku teritoriju sadarbību;
- c) veicinot LEADER aktivitāšu ieviešanu un realizāciju;
- d) veicinot zemes izmantošanu nepārtikas lauksaimniecības produkcijas ražošanā;

7.1.2. Zemes un citu dabas resursu saglabāšana un racionālas izmantošanas nodrošināšana:

- a) īstenojot zemes aizsardzības pasākumus;
- b) novēršot zemes degradācijas riskus un veicinot degradēto teritoriju revitalizāciju;
- c) saglabājot vērtīgāko lauksaimniecībā un mežsaimniecībā izmantojamo zemi, nepieļaujot šo zemju transformāciju citiem zemes lietošanas mērķiem;
- d) izveidojot zemes pārraudzības sistēmu, lai nodrošinātu informāciju par ar zemi notiekošajiem procesiem;
- e) pilnveidojot tiesību aktus zemes izmantošanā un zemes aizsardzībā;

¹⁸ Dzīvojamā apbūve, kas izvietota nomaļus no esošajiem pakalpojumu centriem un rada papildus transporta infrastruktūras un citu resursu izlietojumu.

¹⁹ Teritoriālie aspekti un rekomendāciju izstrāde diferencētas lauku atbalsta politikas ieviešana Latvijas ekonomiski atpalikušās lauku teritorijas attīstīšanas stimulēšanai, D.Saktiņa (LVAEI), William H. Meyers (Pasaules Banka), 2006.

f) paaugstinot zemes lietotāju zināšanas ilgtspējīgā zemes izmantošanā, paplašinot apmācības un konsultācijas par perspektīvo zemes izmantošanu un apsaimniekošanu, kas atbilstu reģionālajiem agroklimatiskajiem apstākļiem un priekšrocībām.

7.1.3. Teritorijas plānošanas sistēmas pilnveidošana, plānojumu īstenošanas pārraudzības nodrošināšana:

- a) pilnveidojot esošo normatīvo regulējumu un izstrādājot metodiku visu līmeņu plānojumu sagatavošanai,;
- b) nodrošinot politikas plānošanas dokumentu saskaņotību ar teritorijas plānošanas dokumentiem un nodrošinot to savstarpējo sasaisti ar budžeta plānošanu;
- c) optimizējot plānošanas sistēmu, nodrošinot loģisku funkciju sadalījumu starp plānošanas līmeņiem;
- d) palielinot valsts un pašvaldību kapacitāti (cilvēkresursu un to kvalifikācijā, informāciju tehnoloģiju pielietošanā) teritorijas attīstības plānošanā.

7.1.4. Pašplūsmas urbanizācijas (*urban sprawl*) novēršana, ilgtspējīgas apdzīvotuma struktūras veidošanās veicināšana, apbūves veidošana sakārtotā telpā un nelikumīgas apbūves novēršana:

- a) pilnveidojot normatīvo regulējumu jaunu apdzīvoto vietu izveidei, ievērojot prasības pret apbūvi, pakalpojumiem un infrastruktūru;
- b) apdzīvotumu prioritāri attīstot paplašinot esošās apdzīvotās vietās;
- c) palielinot pašvaldību lomu un atbildību jaunu apbūves teritoriju izveidē un iespējas nodrošināt zemi apbūves, infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai;
- d) uzlabojot būvniecības kontroli

7.1.5. Racionālas apbūves un kvalitatīvas dzīves telpas izveidošana pilsētās:

- a) pilsētu attīstību sabalansējot ar infrastruktūras nodrošinājumu (t.sk. sabiedrisko transportu);
- b) veicinot dzīves vides kvalitātes paaugstināšanos pilsētās un ciemos, nodrošinot rekreācijas telpas attīstību;
- c) īstenojot pilsētregionu aglomerācijas plānošanu.

7.1.6. Ainavu politikas un tās īstenošanai nepieciešamā rīcības plāna izstrāde;

- a) ieviešot Eiropas ainavu konvenciju un izstrādājot politikas plānošanas dokumentus un rīcības plānus to ieviešanā ainavu aizsardzībā, plānošanā un pārraudzībā;

7.2. Mērķis - izveidot efektīvu un stabilu tiesisko, ekonomisko un informatīvo vidi ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai.

Rīcības politika – pabeigt zemes reformu līdz 2010.gadam, nodrošinot nekustamo īpašumu tiesību reģistrāciju. Optimizēt īpašumu tiesību reģistrācijas sistēmu, lai reģistrācijai būtu nepieciešams līdz trīs darbību procedūrām. Veikt tiesiskā regulējuma pilnveidošanu, ievērojot, ka daļa tiesiskā regulējuma attiecībā uz zemi pēc zemes reformas pabeigšanas zaudēs spēku. Nekustamā īpašuma izmantošanas ierobežošanā un atsavināšanā ievērot samērīguma un taisnīguma principus. Pilnveidot finanšu instrumentus motivācijas veicināšanai zemes apsaimniekošanā. Sakārtot informatīvo vidi attiecībā uz zemi un tās izmantošanu, panākot pieejamību lietotājam ērtā un draudzīgā veidā.

Rīcības virzieni efektīvas un stabilas tiesiskās, informatīvās un ekonomiskās vides izveidošanai:

7.2.1. Zemes reformas pabeigšana, zemes īpašumtiesību sakārtošana un attīstības nodrošināšana:

- a) izstrādājot labojumus normatīvajos aktos, kas nodrošinātu vienkāršotu īpašumtiesību pirmreizējo nostiprināšanu;
- b) tiesiskiem un ekonomiskiem līdzekļiem veicinot zemes robežu uzmērīšanu un īpašumu tiesību reģistrāciju;
- c) atvieglot kartību zemes zem publiskās infrastruktūras reģistrācijai;
- d) nodrošinot nekustamā īpašuma tiesiskā regulējuma nepārtrauktību pēc zemes reformas pabeigšanas;
- e) izstrādājot priekšlikumus zemes reformas rezultātā radušos zemes strīdu, tai skaitā par servitūtu tiesībām, risināšanai.

7.2.2. Īpašumtiesību reģistrācijas sistēmas vienkāršošana un modernizācija:

- a) pilnveidojot nekustamā īpašuma formēšanas un tiesību reģistrēšanas kārtību;
- b) veicinot e-pakalpojumu ieviešanu;
- c) pilnveidojot esošo tiesisko regulējumu attiecībā uz pašvaldību pirmpirkuma tiesībām un to izmantošanu.

7.2.3. Īpašumu tiesību ierobežojumu, to kompensēšanas un īpašumu atsavināšanas sistēmas pilnveidošana:

- a) pilnveidojot sistēmu nekustamo īpašumu atsavināšanai valsts un pašvaldību vajadzībām, un nodrošinot īpašumu atsavināšanu par taisnīgu atlīdzību;
- b) izstrādājot tiesisko regulējumu attiecībā uz kārtību, kādā tiek rezervēta zeme infrastruktūras attīstībai, noteikti rezervēšanas termiņi un zemes izmantošanas kārtība;
- c) nodrošinot ierobežojumu samērību ar īpašumu izmantošanu - par izmantošanas ierobežojumiem vienojoties ar zemes īpašnieku, kā arī paredzot samērīgu kompensāciju par uzliktajiem izmantošanas ierobežojumiem neatkarīgi no īpašuma iegūšanas veida;
- d) izvērtējot esošos nekustamā īpašuma apgrūtinājuma veidus, pārskatot Aizsargjoslu likumu, izvērtējot nepieciešamību noteikt jaunu apgrūtinājuma veidus (piemēram, trokšņa piesārņojums pie lidlauku teritorijām), kā arī izveidot apgrūtināto teritoriju informācijas sistēmu (ATIS) un nodrošināt tās savietojamību ar citu IS datiem.

7.2.4. Vienotas informatīvās vides izveidošana un efektīvas zemes pārvaldības nodrošināšana:

- a) izstrādājot tiesisko regulējumu par ģeotelpiskās informācijas apriti un izmantošanu, kā arī izstrādājot valsts līmeņa ģeoportālu, kur būtu pieejama pilnīga un aktuāla informācija par datu kopām par zemi;
- b) ievērojot lietotāju vajadzības (teritorijas attīstības plānošanā, nodokļu administrēšanā, zemes pārraudzībā, u.c.), izveidot zemes informācijas sistēmu, lai iegūtu aktuālu informāciju par jebkuru zemes vienību un ar to notiekošajiem procesiem, tai skaitā par plānoto zemes izmantošanu;
- c) uzlabojot sadarbību starp informāciju sistēmu turētājiem, lai gūtu skaidru priekšstatu par citu valstu personu īpašumā esošajām zemes platībām;
- c) precizējot zemes politikas realizācijā iesaistīto institūciju funkcijas un formulēt institūciju sadarbības mehānismu.

7.2.5. Finanšu instrumentu piemērošanas pilnveidošana zemes izmantošanas un nekustamā īpašuma tirgus attīstībai:

- a) veicinot nekustamā īpašuma tirgus sabalansētu attīstību un nodrošināt zemes pieejamību;

- b) izstrādājot programmu finanšu instrumentu (pašvaldību noteiktie maksājumi, kompensācijas, atbalsts infrastruktūras attīstībai, soda naudas, u.t.t.) pilnveidošanai un to piemērošanai pašvaldībās ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas veicināšanai;
- c) izvērtējot ierobežojumu nepieciešamību citu valstu pilsoņiem iegādāties zemi īpašumā pēc tiesību normās noteiktā pārejas posma beigām (2011.gada 1.maijs).

8. Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldības budžetiem novērtējums

Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējumā iekļauti nepieciešamie izdevumi pamatnostādņēs paredzēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai. Pasākumu realizācijai nepieciešamais indikatīvais finansējums pa gadiem dots 3. tabulā.

Zemes politikas realizācijai nepieciešamo politikas plānošanas, metodoloģijas un citu dokumentu izstrādāšanai un ar to saistīto pētījumu veikšanai izdevumi netiek paredzēti. Šie uzdevumi ir finansējami, ievērojot atbildīgo un iesaistīto ministriju budžeta finansējuma iespējas. Papildus ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu tiks novērtēta, izstrādājot konkrētu politikas plānošanas dokumentus, kas nodrošinās zemes politikas ieviešanu.

3. tabula. Pamatnostādņu izpildei nepieciešamā finansējuma indikatīvais apjoms

III. Kāda var būt pamatnostādņu ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem				
tūkst. Ls				
Rādītāji	Kārtējais gads (2008.)	Turpmākie trīs gadi		
		2009.	2010.	2011.
1	2	3	4	5
1. Izmaiņas budžeta ieņēmumos	65,0	0	0	0
2. Izmaiņas budžeta izdevumos	65,0	2 421,3	150,0	476,0
3. Finansiālā ietekme	0	-2 421,3	-150,0	-514,0
4. Prognozējamie kompensējošie pasākumi papildu izdevumu finansēšanai	Nav attiecināms			
5. Detalizēts finansiālā pamatojuma aprēķins:				
5.1. Veikt nacionālās nozīmes lauksaimniecībā izmantojamo zemju augšņu kartēšanu un kvalitatīvo novērtējumu (ZM) <i>Nacionālās nozīmes LIZ sastāda aptuveni 7% no kopējās LIZ platības vai 171 980 ha. Viena ha augšņu kartēšana izmaksā ~ 11 Ls. 2010.gadā plānots novērtēt 13 630 ha, 2011.gadā 27 270 ha un turpmākajos gados 30 000 ha.</i>			150,0	300,0
5.2. Nodrošināt pietiekamu finansējumu un pabeigt zemes robežu uzmērīšanu (TM) <i>Kadastrālās uzmērīšanas darbu reģistrācijas NĪVKR finansēšana bijušajiem īpašniekiem un to mantiniekiem, politiski represētajām personām un</i>		2 421,3		

I. grupas invalīdiem: vienas zemes vienības uzmērīšanas un reģistrācija – 326,2 Ls (vidēji). 2009.g. veicamais darbu apjoms - 7423 zemes vienības. $326,2 \text{ Ls} \times 7423 = 2\,421,3$				
5.3. Izveidot Zemes informācijas sistēmu, lai iegūtu pilnīgu un aktuālu informāciju par jebkuru zemes vienību un ar to notiekošajiem procesiem (TM) <i>Vidējās informācijas sistēmas izveidošanas un programmēšanas izmaksas iepērkot ārpalpojumu sastāda 4500 Ls/1civ.mēnesis. Šādas sarežģītības sistēmas izveidošanai nepieciešams ieguldīt 78 civl.mēn. darba. Sistēmas izstrādes izmaksas - 78 civl./mēn. $\times 4500\text{Ls} = 351\,000 \text{ Ls}$. Sistēmas izveide plānota 2012.gadā.</i>				176,0
6. Cita informācija	Ar likumu „Par valsts budžetu 2008.gadam” ir piešķirti līdzekļi 65,0 tukst.Ls apmērā kadastrālās uzmērīšanas darbu veikšanai un reģistrācijai Nekustamā īpašuma valsts kadastra reģistrā bijušajiem zemes īpašniekiem un to mantiniekiem, politiski represētajām personām un I. grupas invalīdiem. Par šiem līdzekļiem ir plānots uzmērīt 194 zemes vienības. Jautājumu par papildu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu pamatnostādņu īstenošanai 2009.gadā un turpmākajos gados izskatīt Ministru kabinetā kopā ar visu ministriju un citu centrālo valsts iestāžu budžeta prioritāšu pieteikumiem kārtējā gada valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas un izskatīšanas procesā.			

9. Turpmākās rīcības plāns

	Pasākums	Izpildes termiņš	Atbildīgā institūcija	Iesaistītās institūcijas
Zeme kā resurss				
1.	Sagatavot informatīvo ziņojumu par programmas zemes degradācijas novēršanai izstrādi un ieviešanu, iekļaujot arī jautājumu par zemes rekultivācijas/revitalizācijas iespējamajiem ekonomiskajiem instrumentiem	12.2009.	VIDM	ZM RAPLM
2.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu ainavu aizsardzībai, plānošanai un pārraudzībai	12.2008.	RAPLM	VIDM ZM
3.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu (konceptiju) Zemes pārvaldības likuma sagatavošanai	12.2009.	RAPLM	TM ZM
4.	Sagatavot tiesību aktu, kas noteiktu kārtību, kādā tiek rezervēta zeme transporta	12.2009.	SM	RAPLM

	infrastruktūras attīstībai, noteikti rezervēšanas termiņi un zemes izmantošanas un kompensēšanas kārtība			
5.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu zemes pārraudzības sistēmas izveidošanai, nosakot informācijas avotus, pārraudzības apjomu un iestāžu, tai skaitā pašvaldību, pienākumus zemes pārraudzībā	12.2009.	RAPLM	ZM TM VIDM
6.	Izstrādāt metodiku augsnes kvalitatīvā novērtējuma noteikšanai	12.2009.	ZM	VIDM, TM
7.	Izstrādāt piekrastes telpiskās attīstības stratēģiju	12.2009.	RAPLM	VIDM, SM, EM
8.	Izstrādāt teritorijas plānošanas metodiku un nodrošināt metodisko vadību nepieciešamajā apjomā	06.2010.	RAPLM	TM
9.	Izstrādāt un īstenot apmācību programmu zemes īpašniekiem par ilgtspējīgu zemes izmantošanu un aizsardzību	06.2010.	ZM	VIDM
10.	Veikt lauksaimniecībā izmantojamo zemju pārvērtēšanu	12.2014.	ZM	RAPLM TM
Zeme kā tiesību objekts				
11.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu par nekustamā īpašuma tiesību procedūru vienkāršošanu un pilnveidošanu	12.2010.	TM	
12.	Izvērtēt Aizsargjoslu likumu, esošos apgrūtinājumu veidus un nepieciešamību noteikt jaunus apgrūtinājumus (piemēram, trokšņa piesārņojums pie lidlauku teritorijām)	12.2010.	RAPLM EM	VIDM TM SM
13.	Izstrādāt grozījumus esošajos tiesību aktos, lai vienkāršotu zemes zem publiskās infrastruktūras objektiem reģistrāciju	06.2009.	TM	SM
14.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu par nekustamā īpašuma tiesību regulējumu pēc zemes reformas pabeigšanas	12.2009.	TM	RAPLM
15.	Pilnveidot normatīvo aktu un plānošanas sistēmu par pašvaldību iespējām rezervēt (iegādāties) īpašumā zemi valsts un pašvaldību infrastruktūras un publisko pakalpojumu attīstībai	12.2009.	RAPLM	SM TM
16.	Izvērtēt ierobežojumu nepieciešamību citu valstu pilsoņiem iegādāties zemi īpašumā	09.2010.	TM	
17.	Izstrādāt politikas plānošanas dokumentu nekustamo īpašumu atsavināšanas valsts un pašvaldību vajadzībām procedūru (t.sk. īpašumu vērtēšanas) un pirmpirkumu tiesību pilnveidošanai	12.2009.	TM	VIDM RAPLM SM
18.	Nodrošināt pietiekamu finansējumu un pabeigt zemes robežu uzmērīšanu	12.2010.	TM	
19.	Izstrādāt priekšlikumus problēmu risināšanai ar zemes reformas laikā izveidoto īpašumu	12.2011.	TM	RAPLM

	servitūtiem			
20.	Izstrādāt priekšlikumus sistēmas pilnveidošanai kādā tiek kompensēti īpašumu apgrūtinājumi	12.2010.	RAPLM	TM VIDM SM
21.	Izveidot zemes informācijas sistēmu, kas balstītos uz aktuālu ģeotelpisko informāciju, lai iegūtu pilnīgu un aktuālu informāciju par jebkuru zemes vienību un ar to notiekošajiem procesiem	12.2`013.	TM	RAPLM AiM
22.	Precizēt zemes politikas realizācijā iesaistīto institūciju funkcijas un formulēt institūciju sadarbības mehānismu, lai nodrošinātu funkciju nepārklāšanos, kā arī sadarbību zemes politikas jautājumos	12.2009.	RAPLM	
Zeme kā vērtības objekts				
23.	Izstrādāt programmu finanšu instrumentu izveidošanai un to piemērošanai pašvaldībās ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas veicināšanai	12.2010.	RAPLM	ZM VIDM FM TM
24.	Izvērtēt nepieciešamību ieviest cenu regulatoru derīgo izrakteņu (grants un citas atradnes) resursiem	06.2009.	SM	VIDM

10. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība

Atskaitīšanās par pamatnostādņu īstenošanu notiek pamatnostādņu darbības vidus un beigu posmā. Informatīvo ziņojumus par pamatnostādņu ieviešanas gaitu (*vidusposma ziņojums*) un nepieciešamajiem pamatnostādņu papildinājumiem ministrija iesniedz Ministru kabinetā attiecīgi līdz 2010.gada 1.jūnijam un 2012.gada 1.jūnijam.

Līdz 2014.gada 1.jūnijam ministrija sagatavo un iesniedz Ministru kabinetā informatīvo ziņojumu par pamatnostādņu īstenošanas gaitu (*ex-post novērtējums*) un izstrādā priekšlikumus zemes politikas attīstībai turpmākajiem gadiem.

11. Pamatnostādņu sasaiste ar plānošanas reģionu attīstības programmām un stratēģijās noteiktajām prioritātēm

Izstrādājot Valsts zemes politikas plānošanas pamatnostādnes ir notikušas konsultācijas ar Rīgas, Kurzemes, Zemgales, Vidzemes un Latgales plānošanas reģioniem. Pamatnostādņēs ir ņemti vērā plānošanas reģionu attīstības plānošanas dokumentos atspoguļotie situāciju analīžu rezultāti un attīstības prioritātes.

Visos plānošanas reģionu attīstības politikas plānošanas dokumentos ir definēti attīstības virzieni zemes izmantošanā, tādējādi rīcības virzieni pamatnostādņēs saskan reģionu attīstības programmās un stratēģijās identificēto problēmu risinājumiem.

Plānošanas reģionu teritorijas plānojumos (turpmāk tekstā – plānojumos) ir uzsvērts, ka jā saglabā esošā policentriskā lauku apdzīvojuma struktūra, apdzīvotās vietas un viensētas. Nepieciešama dažāda veida infrastruktūras uzlabošana un nodrošināšana,

sasniedzamības paaugstināšana, kā arī pakalpojumu pieejamība gan pilsētās gan lauku teritorijās.

Plānojumos uzsvērta ilgtspējīga, tai skaitā saimnieciskās darbības un kvalitatīvas dzīves vides, attīstība, kas sevī ietver dabas un kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzību, ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, resursu saprātīgu izmantošanu, atpūtai un tūrismam pievilcīgu vietu radīšanu, piekļuves publiskajiem ūdeņiem un citām teritorijām nodrošināšanu, kā arī zemes un augsnes degradācijas, konfliktu starp apbūvi, dabas un vides aizsardzību novēršanu.

19.09.08. 11:55

10694

E.Kāpostiņš

67770357; edvins.kapostins@raplm.gov.lv

(Ministru kabineta
2008.gada 13 .oktobra
rīkojums Nr. 613)

**Zemes politikas pamatnostādņu
2008.–2014.gadam kopsavilkums**

Zemes politikas pamatnostādnes 2008.–2014.gadam (turpmāk – pamatnostādnes) ir politikas plānošanas dokuments, kurā formulēti zemes politikas mērķi, problēmas, kas kavē šo mērķu sasniegšanu, politikas pamatprincipi un politikas rezultāti, kā arī rīcības virzieni politikas mērķu un rezultātu sasniegšanai.

Ņemot vērā zemes kā unikāla resursa lielo nozīmību un to, ka šā resursa izmantošanā pieļauto kļūdu labošanā ir nepieciešams ieguldīt ievērojamus resursus un tā prasa vairākus gadu desmitus, pamatnostādņu mērķis ir definēt valsts politiku zemes izmantošanā un radīt apstākļus zemes iespējami labākai izmantošanai un šīs izmantošanas ilgtspējībai, kā arī nodrošināt dažādu ar zemes izmantošanu saistīto nozaru attīstības koordināciju un sadarbību.

Pamatnostādņēs zeme galvenokārt vērtēta kā resurss (no tās izmantošanas, plānošanas un attīstības viedokļa), bet, ievērojot to, ka zemes izmantošanu būtiski ietekmē tiesiskie un ekonomiskie aspekti, zeme tiek aplūkota arī kā tiesību un vērtības objekts. Analizējot trīs minētos zemes politikas virzienus, ievērotas publiskās un privātās intereses un vajadzības.

Analizējot situāciju zemes izmantošanā un ar to saistītajās jomās, konstatētas šādas galvenās problēmu kopas, kas jāatrisina, izstrādājot pamatnostādnes):

1) zemes neracionāla izmantošana, nepilnības teritorijas plānošanas sistēmā, kas rada problēmas zemju rezervēšanā infrastruktūras attīstībai, kā arī nekontrolēta lauku teritoriju urbanizācija, kuras rezultātā veidojas "atlūzu" ciemati, rodas zemes un ainavas degradācijas draudi;

2) ieilgušais zemes reformas process un nepilnības tiesiskajā regulējumā saistībā ar īpašumu reģistrāciju, īpašumu izmantošanas aprobežošanu, kā arī tiesību atsavināšanu;

3) informācijas un zināšanu trūkums par procesiem, kas saistīti ar zemi.

Zemes politikas mērķis ir nodrošināt unikāla dabas resursa – zemes – ilgtspējīgu izmantošanu. Šā definētā mērķa izpildi var panākt, izpildot divus galvenos izvirzītos uzdevumus atbilstoši zemes politikā aplūkotajām jomām, – nodrošināt racionālu un efektīvu zemes izmantošanu, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus, un izveidot efektīvu un stabilu tiesisko, informatīvo un ekonomisko vidi ilgtspējīgas zemes izmantošanas nodrošināšanai.

Šo mērķu sasniegšanai pamatnostādnes paredz šādus rīcības virzienus, kas atspoguļoti tabulā.

Politikas mērķis	Rīcības virzieni mērķu un rezultātu sasniegšanai	Politikas rezultāti
Nodrošināt racionālu un efektīvu zemes	1. Daudzveidīgas zemes apsaimniekošanas attīstī-	1. Zemes iespējami labākā izmantošana, ievērojot

izmantošanu, ievērojot zemes aizsardzības nosacījumus	šana un neizmantoto lauksaimniecībā izmantojamo zemju izmantošanas nodrošināšana 2. Zemes un citu dabas resursu saglabāšana un racionālas izmantošanas nodrošināšana 3. Pašplūsmas urbanizācijas novēršana, apbūves veicināšana sakārtotā vidē un nelikumīgas apbūves novēršana 4. Racionālas apbūves un kvalitatīvas dzīves telpas izveidošana pilsētās 5. Teritorijas plānošanas sistēmas pilnveidošana 6. Ainavu politikas un tās īstenošanai nepieciešamā rīcības plāna izstrāde 7. Sistēmas izveide, lai motivētu efektīvi izmantot zemi	plānojumu un raksturīgos apstākļus (agroklimatiskos, ekonomiskos) 2. Saglabājas lauksaimniecībā izmantojamā zeme valsts ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai 3. Samazinās neizmantoto zemju platības 4. Saglabājas zemes ražotspēja 5. Cilvēks sakārtotā telpā un pieejamiem pakalpojumiem
Izveidot efektīvu un stabilu tiesisko, informatīvo un ekonomisko vidi ilgtspējīgas zemes apsaimniekošanas nodrošināšanai	8. Zemes reformas pabeigšana, zemes īpašumtiesību sakārtošana un attīstības nodrošināšana 9. Īpašumtiesību reģistrācijas sistēmas vienkāršošana un modernizācija 10. Īpašumtiesību ierobežojumu kompensēšanas un īpašumu atsavināšanas sistēmas pilnveidošana 11. Zemes informācijas sistēmu attīstība un efektīvas zemes pārvaldības nodrošināšana 12. Finanšu instrumentu piemērošanas pilnveide, lai attīstītu zemes izmantošanu	6. Efektīva tiesību sistēma – īpašumu reģistrācija, samērīgums starp sabiedrības un īpašnieku interesēm (sadarbība, nevis aizliegumi) 7. Nodrošināta zemes reformas pabeigšana, tai skaitā valstij piekrītošo zemju reģistrācija 8. Informācijas sistēmas lietotājiem ērtā un efektīvā veidā sniedz pilnīgu un aktuālu informāciju par procesiem saistībā ar zemi

Lai nodrošinātu zemes politikas īstenošanu, paredzēts sagatavot vairākus pamatnostādņem pakārtotus politikas plānošanas dokumentus ainavu jomā, kā arī plānošanas dokumentus, kas ļaus īstenot zemes aizsardzību, novērst zemes degradācijas riskus un izveidot zemes rekultivācijas finansēšanas sistēmu, pilnveidot piekrastes teritorijas apsaimniekošanu, vienkāršot tiesību reģistrācijas procedūras, nodrošināt tiesiskā regulējuma nepārtrauktību pēc zemes reformas pabeigšanas, kā arī īstenot citus pasākumus. Pamatnostādņu ieviešanai plānots izstrādāt tiesību aktus tiesiskā regulējuma pilnveidošanai, izstrādāt metodikas teritorijas plānošanas kvalitātes uzlabošanai un zemes kvalitatīvā novērtējuma noteikšanai. Bez politikas plānošanas un normatīvā regulējuma pilnveidošanas zemes politikas īstenošanā paredzēts piemērot finanšu instrumentus (izmaiņas atbalsta politikā, pašvaldību noteiktie maksājumi, kompensācijas, atbalsts infrastruktūras attīstībai, soda naudas un citi finanšu instrumenti), lai mainītu zemes īpašnieku motivāciju saistībā ar zemes izmantošanu. Paredzēts arī pilnveidot zemes īpašnieku zināšanas par zemes ilgtspējīgu izmantošanu.

Ietekmes uz valsts budžetu un pašvaldību budžetiem novērtējumā iekļauti nepieciešamie izdevumi pamatnostādņēs paredzēto uzdevumu izpildes nodrošināšanai, kam kopā nākamajos četros gados indikatīvi nepieciešami līdzekļi 3047,3 tūkst. latu apmērā. Zemes politikas īstenošanai nepieciešamo politikas plānošanas, metodoloģijas un citu dokumentu izstrādāšanai un ar to saistīto pētījumu veikšanai izdevumi nav paredzēti. Šo uzdevumu izpilde ir finansējama, ievērojot atbildīgo un iesaistīto ministriju budžeta finansējuma iespējas. Papildu ietekme uz valsts budžetu un pašvaldību budžetu tiks novērtēta, izstrādājot konkrētus politikas plānošanas dokumentus, kas nodrošinās zemes politikas ieviešanu.

Pārskatu sniegšana par pamatnostādņu īstenošanu paredzēta pamatnostādņu darbības vidusposmā un beigu posmā, sagatavojot un iesniedzot Ministru kabinetā divus informatīvos ziņojumus par pamatnostādņu īstenošanas gaitu (2010. un 2012.gadā) un *ex-post* novērtējumu.

Pamatnostādņu projekts ir izskatīts un tā virzība atbalstīta Nacionālās un reģionālās attīstības padomes 2007.gada 11.decembra un 2008.gada 27.marta sēdē. Dokumenta projekts apspriests Kurzemes un Latgales plānošanas reģionu sanāksmēs ar pašvaldību vadītāju un speciālistu piedalīšanos, saņemti arī atzinumi no Vidzemes, Zemgales un Rīgas plānošanas reģiona. Pamatnostādņēs ņemti vērā plānošanas reģionu attīstības plānošanas dokumentos atspoguļotie situāciju analīžu rezultāti un attīstības prioritātes. Pamatnostādņu izstrādes laikā notikušas konsultācijas ar vairākām nevalstiskajām organizācijām, piemēram, Teritorijas plānotāju asociāciju, Meža īpašnieku biedrību, Zemnieku Saeimu un Lauksaimnieku organizāciju

sadarbības padomi, un šo organizāciju viedokļi un ieteikumi ir ņemti vērā, sagatavojot pamatnostādņu projektu.

Pamatnostādņu projekta tālākā virzība atbalstīta Ministru kabineta komitejas 2008.gada 8.septembra sēdē.

Reģionālās attīstības un
pašvaldību lietu ministrs

E.Zalāns